

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз кредиторської заборгованості за товарними операціями»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Очеретько Ростислав Русланович
Керівник: Прийдак Т. Б.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ.....	8
1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка кредиторської заборгованості за товарними операціями	8
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	13
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ	19
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	19
2.2. Облік кредиторської заборгованості за товарними операціями та відображення інформації у звітності	24
2.3. Податкові аспекти обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями.....	33
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ	37
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	37
3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості за товарними операціями.....	48
3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за товарними операціями та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства	55
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Під час своєї діяльності суб'єкти господарювання потребують використання різних ресурсів - грошових, виробничих, кадрових, нематеріальних. Вони забезпечуються постійну та ефективну виробничу діяльність. Операції постачання є одним із чинників, що супроводжується обліком розрахункових процесів. Ці процеси є передумовою виникнення заборгованостей, які мабуть значний вплив на фінансове становище та інші показники діяльності підприємства.

Досить часто на підприємствах виникають проблеми, пов'язані з простроченням платежів, недосконалою системою обліку та контролю за розрахунки, різні зловживання робочим положенням, помилки збоку працівників та іншими факторами. Все це спричиняє розлади в організації розрахункової та фінансової системи. Саме тому ефективне та якісне здійснення обліку цього виду заборгованості, вчасне їх відображення в регістрах та систематичні перевірки розрахунків несуть в собі вагоме значення для зміцнення позицій організації в конкурентних умовах ринку.

Теоретичним і методичним аспектам відображення в обліку та звітності питання придбання майна присвятили свої праці відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: процес постачання: Л. Б. Боденчук [3], Т. Г. Бойко [4], І. О. Буряк [7], Н. С. Воробець [10], І. Г. Гевлич [11], С. В. Доманська [20]; процесу заготівлі: Г. О. Желніна [22], О. А. Коваль, В. Ю. Супрун [27], В. Я. Плаксієнко [66], Н. М. Курганська [37]. Проблеми внутрішнього контролю на підприємствах розглядали Я. М. Демченко [19], О. О. Євтушевська [21], К. Т. Коновалова [28], Т. О. Меліхова [48], Н. В. Прохар [75]. та інші вчені.

Необхідність вирішення зазначених питань, теоретичне та практичне значення результатів дослідження обумовили доцільність та важливість проведення даного дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів обліку розрахунків з

постачальниками та підрядниками, аналіз кредиторської заборгованості, виокремлення проблемних моментів та розробка шляхів їх вирішення.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- систематизувати теоретичні положення щодо узгодженості категорії постачальник, підрядник, придбання, постачання та заготівля у бухгалтерському обліку;
- провести аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства та узагальнення основних положень облікової політики;
- вивчення досвіду ведення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками: завдання обліку, документальне забезпечення, синтетичний і аналітичний облік, порядок відображення у фінансовій звітності;
- здійснити всебічний аналіз кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є облікове відображення і аналіз кредиторської заборгованості за товарними операціями ПСП «XXX» Полтавського району. Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних питань обліку та аналізу кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання. Для розкриття сутності та змісту категорії зобов'язання, розрахунки, кредиторська заборгованість, постачальник, підрядник застосовувалися методи теоретичного узагальнення – аналіз і синтез, індукція і дедукція, системний підхід, порівняння, аналогія, абстрагування. Методику обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями обґрунтовано за допомогою абстрактно-логічного аналізу, групування. Графічний метод використано для наочного відображення динаміки кредиторської заборгованості. Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографії, наукові статті, доповіді вітчизняних вчених з проблем розвитку бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів), офіційні документи; фінансова, статистична звітність та дані бухгалтерського обліку товариства з обмеженою відповідальністю ПСП «XXX» Полтавського району за 2020 – 2022 рр.

Наукова новизна одержаних результатів:

1) деталізовано порядок формування інформації про зобов'язання у обліковій політиці підприємств. Запропоновано основні елементи облікової політики: 1. Нормативна база; 2. Загальні положення; 3. Облік розрахунків з дебіторами; 4. Облік сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості; 5. Облік розрахунків з кредиторами. Визначена послідовність формування розділу «Облік розрахунків» Наказу про облікову політику може забезпечити дієвість системи організації обліку розрахункових операцій аграрного підприємства.

2) встановлено, що найпоширенішими порушеннями пов'язаними з розрахунковими операціями є невизнання контролюючим органом реальності господарських операцій між платником і його контрагентами. Підставою для визнання реальності господарської операції є, перш за все наявність договору купівлі-продажу. Наведені рекомендації щодо ведення договірної політики можуть стати в нагоді для забезпечення виконання умов договору з контрагентом та запобігання ризикам виникнення спорів з податковим органом.

Практичне значення одержаних результатів. Рекомендації з удосконалення методики обліку, що дозволяє виявити «слабкі місця» для попередження фактів фіктивного підприємництва і пов'язаних з ним ризиків мають практичну цінність для впровадження на рівні господарюючих суб'єктів та прийняті до впровадження досліджуваним суб'єктом.

Апробації результатів дослідження. Підсумки наукового дослідження доповідались, обговорювались автором й одержали схвалення на науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик, Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (ПДАУ, 27.10.2022 р.).

Публікації. Основні положення дослідження викладено у працях: 1. «Елементи облікової політики підприємства щодо зобов'язань», 2. «Договір як доказ реальності господарської операції».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка кредиторської заборгованості за товарними операціями

Для забезпечення процесу ідентифікації фактів зміни зобов'язань розроблено варіативну матрицю трансформації зобов'язань, що враховує фактори часу й динаміку джерел виникнення зобов'язань. Бухгалтерська трансформація зобов'язань визначається юридичними та економічними змінами у різних складових системи бухгалтерського обліку – виникнення нових об'єктів обліку та деліктних зобов'язань, зміна видів зобов'язань за строками та юридичним змістом, зміна облікових оцінок. Погашення існуючого зобов'язання може здійснюватися за допомогою: сплати грошових коштів; передачі інших активів; надання послуг; заміни даного зобов'язання іншим; перетворення зобов'язання на капітал. Методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності визначені НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [53].

На рис. 1.1 наведено умови визнання зобов'язань у відповідності до НП(С)БО 11 «Зобов'язання».

Рис. 1.1. Умови визнання зобов'язань [53]

Якщо ці умови для будь-якого зобов'язання на дату балансу не дотримуються,

то таку статтю потрібно виключити зі складу зобов'язань і списати з балансу. За стадіями життєвого циклу зобов'язань формується їх відповідна оцінка (рис. 1.2). У додатку А розглянуто трактування зобов'язань у нормативних документах.

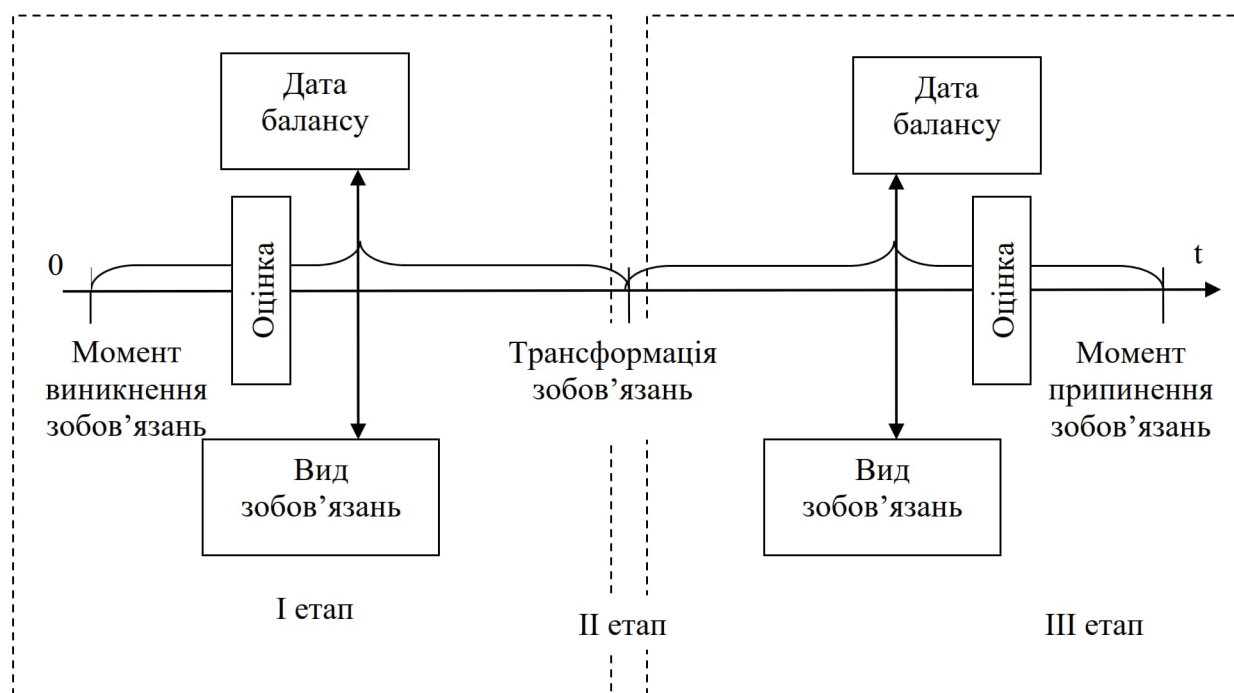

Рис. 1.2. Економіко-правовий життєвий цикл зобов'язань

Згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» балансова вартість поточних зобов'язань визначається за сумою погашення. Сума погашення – це недисконтована сума грошових коштів або їх еквівалентів, яка, як очікується, буде сплачена для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Цей вид оцінки є найпростішим. Внаслідок того, що поточні зобов'язання належать до погашення протягом короткого проміжку часу і величина дисконту незначна, вони враховуються за номінальною вартістю, тобто в сумі, що належить до виплати в майбутньому [4].

Дещо складнішим є застосування теперішньої вартості. Її використання пов'язане зі зміною вартості грошей у часі, яка може бути зумовлена інфляційними (або дефляційними) процесами в економіці (ризик зміни купівельної спроможності грошей), комерційною ненадійністю бізнес-партнерів (наявність ризику невиконання зобов'язання) або наданням підприємцями переваги наявним грошам (схильність до збереження ліквідності).

Теперішня вартість – дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язань. За теперішньою вартістю оцінюються довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, а саме: суми довгострокових кредитів; облігаційні позики; довгострокові відсоткові векселі; платежі за довгостроковою орендою; позики небанківських фінансово-кредитних установ [36].

Використання такої оцінки потрібно інвестору для прийняття рішень, а також для забезпечення зіставлення інформації у фінансовій звітності. Такий підхід дозволяє привести всі майбутні відсотки ресурсів у вигляді погашення довгострокових зобов'язань до одного тимчасового знаменника і показати інвестору реальну вартість довгострокових зобов'язань на момент, коли він буде приймати рішення про надання коштів як інвестиції.

Залежно від підстави виникнення Т. Г. Бойко виділяє зобов'язання договірні, які постають з угоди, домовленості сторін, та позадоговірні, що виникають незалежно від волі учасників угоди [4].

У бухгалтерському обліку класифікація є основою для організації аналітичного рівня відображення даних, а також для виокремлення ключових характеристик об'єктів для їх визначення та подальшої оцінки. Класифікація зобов'язань в бухгалтерському обліку повинна враховувати всю множину господарських процесів, будуватися за економічною та юридичною ознаками (рис. 1.3).

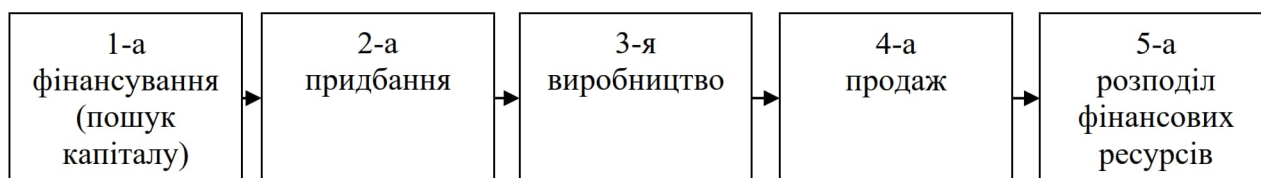

Рис. 1.3. Кругооборот капіталу за його статтями

Кредиторською заборгованістю є не тільки частина майна організації, як правило, кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад, у зобов'язаннях за товарним

кредитом. Пунктом 11 НП(С)БО 11 визначено, що поточні зобов'язання включають: короткострокові кредити банків; поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги; поточну заборгованість за розрахунками з одержаних авансів з бюджетом, за розрахунками з бюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, із внутрішніх розрахунків. У додатку Б представлена класифікація кредиторської заборгованості [53].

Кредиторська заборгованість є одним із вагомих джерел формування засобів для суб'єктів господарювання через те, є складовою сегменту господарських операцій підприємств, з точки зору їх фінансової стабільності.

Але, залучення позикових засобів у період сьогодення, скероване не на процвітання основного виробництва, а, навпаки, на ліквідування зобов'язань перед суб'єктами господарювання - кредиторами [7].

Грунтуючись на основні характеристики кредиторської заборгованості, її можна класифікувати за різними ознаками. За результатом дослідження наукових праць можна зробити висновок, що між науковцями у галузях економічного спрямування немає єдності, щодо сенсу даного поняття (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до розуміння терміна «кредиторська заборгованість» в економічній літературі та наукових працях

Джерело	Тлумачення поняття «кредиторська заборгованість»
І. А. Бланк	Поточні зобов'язання підприємства.
К. С. Сурніна	Сума, яку суб'єкт господарювання зобов'язано сплатити іншому підприємству у зазначений термін.
І. О. Власова	Сума, заборгованості суб'єкта господарювання, кредиторам на визначену дату.
Р. П. Гончарук	Компонент кругообігу капіталу, який є предметом правовідносин між боржником та його кредитором, що виникли внаслідок минулих подій та мають гривневий еквівалент.
Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна	Причина невчасного виконання суб'єктом господарювання своїх зобов'язань: за розрахунками з бюджетом; з оплати праці; за розрахунками за продукцію, роботи; з іншими кредиторами.

У сучасній фінансовій практиці виділяють такі основні види кредиторської заборгованості, які відображенні на рис. 1.4.

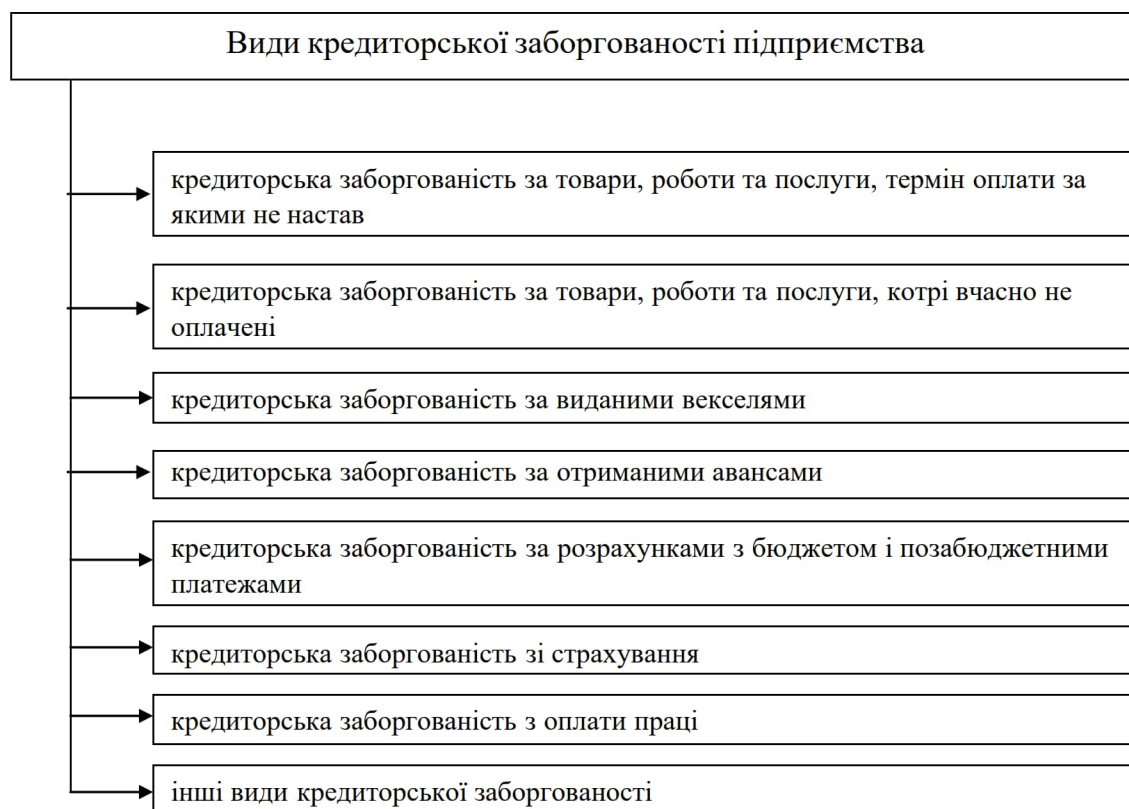

Рис. 1.4. Види кредиторської заборгованості підприємства [7]

Розрахунки з постачальниками і підрядниками - це взаємні розрахунки суб'єктів господарювання за виконані роботи, а також товарно-матеріальні цінності. Від безперебійності й плановірності організації даних розрахунків залежить ситуація усіх розрахунків суб'єктів господарювання, їх платоспроможність, фінансовий стан. Відтак, хід поставки предметів праці є значною передумовою для здійснення основної діяльності суб'єктів господарювання.

Виконання договірному процесу є частиною поєднання бухгалтерських та юридичних знань, які є абсолютно необхідними для виконання договірної бухгалтерської служби. Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах.

Організація договірному процесу – це політика власника підприємства, яка передбачає забезпечення оптимізації договірної діяльності, впливу її на систему бухгалтерського обліку та оподаткування.

Систему внутрішнього контролю процесу придбання за суб'єктами та етапами здійснення представлено наступним чином (додаток В).

Процес придбання майна пов'язаний з логістичними витратами. Для здійснення контролю їх обсягу систематизовано джерела інформації, що є основою для такого контролю: а) елементи облікової та договірної політики; б) операції бухгалтерського обліку; в) рахунки синтетичного та аналітичного обліку.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Організація обліку розрахунків з постачальниками та покупцями в Україні здійснюється згідно з чинними законодавчо-нормативними документами; нормативно-правовими актами; іншими внутрішніми нормативними документами підприємств. Напрями законодавчого регулювання розрахунків постачальників наведено на рис. 1.5.

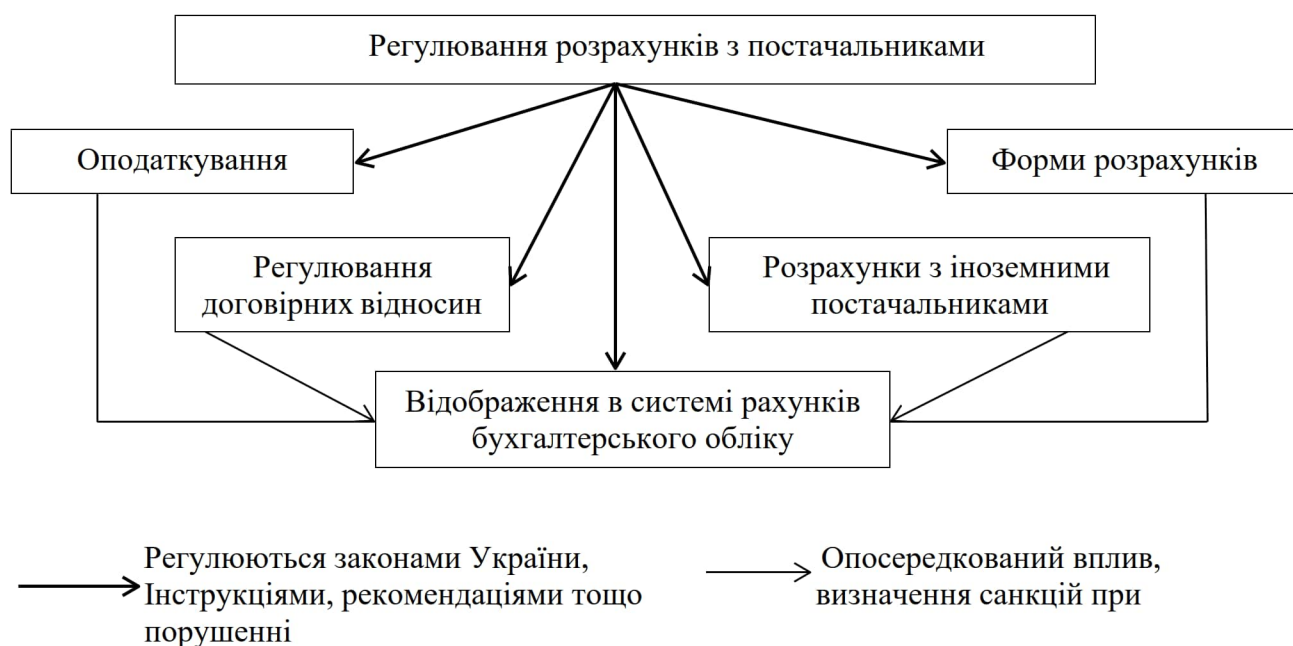

Рис. 1.5. Напрями законодавчого регулювання розрахунків з постачальниками

На рис. 1.5 відображено взаємозв'язок та вплив напрямів нормативно-правових актів, які регулюють розрахунки, та при їх подальшому відображенні в системі рахунків бухгалтерського обліку. Головними завданнями відображення

таких операцій за розрахунками з постачальниками на рахунках бухгалтерського обліку виступають зобов'язання та їх погашення у майбутніх періодах. Ключовим моментом при цьому виступає момент визнання цих зобов'язань та форма розрахунків за ними. Р. Ф. Бруханський досліджує кредиторську заборгованість як форму розрахунку за товари і послуги, які купують у ході операційної діяльності, що систематично використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для реалізації або рахунками до сплати. Корифей бухгалтерського обліку Т. Г. Бойко, який відмічає, кредиторську заборгованість, як форму розрахунку за надані послуги та товари, які придбаються у процесі операційної діяльності, що час від часу повторюються і використовуються у виробництві, тобто в якості сировини, чи для перепродажу [4].

У свою чергу підкреслюють, В. Я. Плаксієнко [66] що кредиторська заборгованість, ніщо інше, як рахунки до оплати «Accounts Payable», отже це суми, які нараховуються контрагентам за придбання у них у кредит. Г. О. Партин та А. Г. Загородній зазначають, що кредиторська заборгованість це, така заборгованість суб'єкта господарювання іншим особам, що утворюється у результаті минулих подій, оцінена у національній валюті гривнях та щодо якої у підприємства існують зобов'язання її погашення в установлений строк.

Приклад 1. експорт + передоплата. Підприємство отримало передоплату за товар, 100 %, на суму 1000 євро. Курс на дату оплати – 40 євро за 1 грн. Курс на дату відвантаження товару – 41 грн за 1 євро. Дт 312 Кт 681 – 40000 грн / 1000 євро, отримано передоплату Дт 362 Кт 702 – 40000 грн / 1000 євро, відвантажено товар Дт 681 Кт 362 – 40000 грн / 1000 євро, зараховані зобов'язання по передоплаті.

Приклад 2. експорт + часткова передоплата. Підприємство отримало передоплату за товар, 50 %, на суму 1000 євро. Курс на дату оплати – 40 євро за 1 грн. Курс на дату відвантаження товару – 41 грн за 1 євро. Курс на дату погашення заборгованості – 39 грн за 1 євро Дт 312 Кт 681 – 40000 грн / 1000 євро, отримано передоплату Дт 362 Кт 702 – 81000 грн / 2000 євро, відвантажено товар (81000 грн = 40000 грн + 41000 грн) Дт 681 Кт 362 – 40000 грн / 1000 євро, зараховані зобов'язання по передоплаті Дт 312 Кт 362 – 39000 грн / 1000 євро, отримано оплату

за заборгованість Дт 945 Кт 362 – 2000 грн, нарахована курсова різниця (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Розрахунок курсових різниць

Операція	Дебет	Кредит	Сума, долл./грн
Залишок заборгованості, курс НБУ – 35 грн за 1 дол.	-	632	$\frac{10000}{350000}$
Погашення заборгованості в сумі 1 тис. дол., курс 36 грн за 1 дол.	632	312	$\frac{1000}{36000}$
Варіант 1. Курсова різниця обрахована за всією статтею (10000 x (36 - 35))	945	632	10000
Варіант 2. Курсова різниця обрахована за сумою операції (1000 x (36 - 35))	945	632	1000
Курсова різниця на дату балансу по залишку заборгованості, курс 34 грн. за 1 дол.:			
Варіант 1. (9000 x (34 - 36))	632	714	18000
Варіант 2. (9000 x (34 - 35))	632	714	9000
ВПЛИВ КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ НА ФІНРЕЗУЛЬТАТ ТА ДЕКЛАРАЦІЮ			
Показник	Варіант Обрахунок за статтею	1. за	Варіант Обрахунок за операцією
Витратні курсові різниці	(10000)		(1000)
Доходні курсові різниці	18000		9000
Фінрезультат, рядок 2 Декларації	8000		8000
Включено у рядок 1 Декларації (оборот по доходах)	18000		9000

Боржник у зобов'язанні може бути замінений іншою особою (переведення боргу) лише за згодою кредитора, якщо інше не передбачено законом. Форма правочинну щодо заміни боржника у зобов'язанні визначається відповідно до положень статті 513 Цивільного Кодексу [83].

Вчиняється у той самій формі, що і первісний правочин Новий боржник у зобов'язанні має право висунути проти вимоги кредитора всі заперечення, що ґрунтуються на відносинах між кредитором і первісним.

Заміна боржника: правові наслідки:

1. Поручка або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставодавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником.

2. Застава, встановлена первісним боржником, зберігається після заміни боржника, якщо інше не встановлено договором або законом. Постачальник при здійсненні операції по виконанню робіт та наданню послуг нараховує податкові

зобов'язання з ПДВ, складає та реєструє в ЄРПН податкову накладну. Така податкова накладна, зареєстрована в ЄРПН, є підставою для боржника для включення сум ПДВ, зазначених у ній, до складу податкового кредиту.

До таких розрахунків зокрема бартерні операції, розрахунки векселями, договір переуступки прав вимоги, зарахування зустрічних вимог, тощо (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Відображення в обліку переведення боргу

ПЕРЕВЕДЕННЯ БОРГУ: ОБЛІК У ПОСТАЧАЛЬНИКА			
Операція	Дебет	Кредит	Сума, грн
Нарахований дохід від реалізації товару	361	702	2400,00
Відображений ПДВ у вартості реалізації	702	641	400,00
Списана собівартість товару	902	281	1500,00
Відображено переведення боргу покупця до іншого боржника	377	361	2400,00
Отримані кошти від нового боржника	311	377	2400,00
ПЕРЕВЕДЕННЯ БОРГУ: Облік у першого боржника			
Отримано товари від продавця	281	631	2400,00
Відображено податковий кредит	641	631	400,00
Укладений договір переведення боргу	631	685	2400,00
Сплачено кошти новому боржнику	685	311	2400,00
ПЕРЕВЕДЕННЯ БОРГУ: Облік у нового боржника			
Відображено борг по договору переведення боргу	377	685	2400,00
Перераховані кошти кредитору	685	311	2400,00
Отримано кошти від первісного боржника	311	377	2400,00
ПЕРЕВЕДЕННЯ БОРГУ: облік у боржників + залік зустрічних вимог			
Операція	Дебет	Кредит	Сума, грн
Отримано товари від продавця	281	631	2000,00
Відображено податковий кредит	641	631	400,00
Товар реалізований покупцю	361	702	3600,00
Відображені податкові зобов'язання з ПДВ	702	641	600,00
Відображене переведення боргу на продавця	631	685	2400,00
Закриті взаєморозрахунки між	685	361	2400,00
Отримано оплату частини коштів	311	361	1200,00
ПЕРЕВЕДЕННЯ БОРГУ: облік у нового боржника + залік зустрічних вимог			
Отримано товари від продавця (первісного боржника)	281	631	3000,00
Відображено податковий кредит	641	631	600,00
Відображене переведення боргу на кредитора первісного боржника	377	685	2400,00
Погашений борг продавця	685	311	2400,00
Відображено залік заборгованостей із первісним боржником (продавцем)	631	377	2400,00
Погашено залишок коштів продавцю (первісному боржнику)	631	311	1200,00

Отже незалежно від того, що згідно з умовами договору виконання обов'язку щодо оплати за товари/послуги покладено на іншу особу, податкова накладна складається на покупця (отримувача) товарів/послуг негрошові форми розрахунку – це різні способи погашення взаємних фінансових зобов'язань без використання коштів.

Як зазначає, О. Любар, роботу із вдосконалення системи звітності підприємства щодо відображення його кредиторської заборгованості слід проводити у розрізі окремих її видів із метою визначення оптимального рівня деталізації статей такої заборгованості і визначення напрямів їх розшифровки у Примітках до річної фінансової звітності [44]. Вирішення проблем бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості підприємства стає можливим через удосконалення порядку застосування окремих елементів методу бухгалтерського обліку на підставі виявлення системних зв'язків між ними (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Вирішення проблем бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості через удосконалення застосування елементів його методу

Елемент методу бухгалтерського обліку	Проблеми бухгалтерського обліку		
	Проблема ідентифікації	Проблеми оцінки	Проблеми класифікації
Баланс	Показник величини зобов'язань в балансі є результатом ідентифікації та оцінки зобов'язань		Відображення показників зобов'язань у звітності вимагає їх класифікації за строками погашення та видами цивільно-правових відносин
Звітність	Форми звітності містять показники зобов'язань, зокрема, їх величину за кожним видом	Застосування принципу періодичності обумовлює проведення оцінки на дату балансу	

Приклад. Підприємство придбало товар на загальну суму 10 000 дол. США в іноземного постачальника на умовах поставки EXW на умовах відстрочення платежу. Курс НБУ на дату відвантаження товару на заводі постачальника – 36,0 грн. Курс НБУ на дату митного оформлення – 37,0 грн. Умови виникнення зобов'язання і необхідність визнати в обліку товар (як товар у дорозі) і заборгованість перед іноземним постачальником виконуються у цьому випадку на дату відвантаження

товару на транспорт покупця на заводі постачальника (оскільки EXW – це умова поставки, еквівалентна самовивезенню).

На дату відвантаження товару із складу постачальника необхідно визнати в обліку товар і заборгованість перед постачальником: Дт 281/товар у дорозі – Кт 632 10 000,00 *36,0 = 360 000 грн. На дату митного оформлення Підприємством будуть здійснені тільки платежі та відображені в обліку податки. Вартість придбаних товарів не зміниться. Їх надходження на склад покупця відобразатиметься бухгалтерським записом: Дт 281 – Кт 281/товар у дорозі.

Вирішення актуальних питань систематизації та передачі облікової інформації щодо рівня зобов'язань сприяє підвищенню рівня відкритості звітності підприємств для цілей прийняття змістовних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Приватне сільськогосподарське підприємство «ХХХ» (далі – ПСП «ХХХ») зареєстроване Виконкомом Полтавської міської Ради Розпорядженням 19.09.2001 р. номер запису: 157712003391 ПСП «ХХХ» є самостійним господарюючим статутним суб'єктом, який має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку, заснованим рішенням засновника на його власності з правом найняття робочої сили.

При здійсненні господарської діяльності ПСП «ХХХ» керується Конституцією України, чинними Кодексами України, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національними НП(С)БО, Статутом (додаток Г) та іншими чинними нормативно-правовими актами України.

Засновниками ПСП «ХХХ» є Павлюченко Олександр Петрович розміром статутного внеску 10 000,00 грн (100 %). Тип бенефіціарного володіння: прямий вирішальний вплив.

Форма власності: приватне підприємство. Приватне сільськогосподарське підприємство «ХХХ» присвоєно код ЄДРПОУ 31694377.

Метою діяльності ПСП «ХХХ» є виробництво товарної с/г продукції, її переробки і реалізація, насичення ринку якісними товарами та послугами, інші види господарської діяльності для отримання прибутку.

Основним видом діяльності є:

- 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Інші:

- 01.45 Розведення овець і кіз;

- 01.46 Розведення свиней;
- 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві;
- 46.32 Оптова торгівля м'ясом і м'ясними продуктами;
- 46.38 Оптова торгівля іншими продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними та молюсками;
- 47.22 Роздрібна торгівля м'ясом і м'ясними продуктами в спеціалізованих магазинах;
- 47.23 Роздрібна торгівля рибою, ракоподібними та молюсками в спеціалізованих магазинах;
- 36.00 Забір, очищення та постачання води.

ПСП «XXX» здійснює облік результатів своєї роботи, веде оперативний, бухгалтерський і статистичний облік у встановленому порядку і несе відповідальність за його достовірність.

Відповідальність за стан обліку і своєчасне подання звітності несе директор підприємства. Бухгалтерія є структурним підрозділом ПСП «XXX», яка створюється, реорганізується та ліквідується наказом керівника підприємства. У своїй діяльності головний бухгалтер, керується чинним законодавством України, Статутом, посадовими інструкціями, розпорядженнями керівника.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку на ПСП «XXX» створено бухгалтерію за чолі з головним бухгалтером. Відтак, облікова політика є важливим інструментом формування фінансової звітності та обов'язковим елементом фінансового обліку.

Обліковою політикою суб'єкта господарювання, насамперед, передбачено виконання функцій бухгалтерського обліку; виконання порядку формування звітності; здійснення функцій управління (контролю, економічного аналізу).

Відтак, облікова політика підприємства – це не лише сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, що уможливорює використання різних варіантів відображення фактів господарської діяльності.

Основою системи бухгалтерського обліку є облікова політика, яка формує

основні параметри її функціонування й забезпечує ефективність облікового процесу (рис. 2.1).

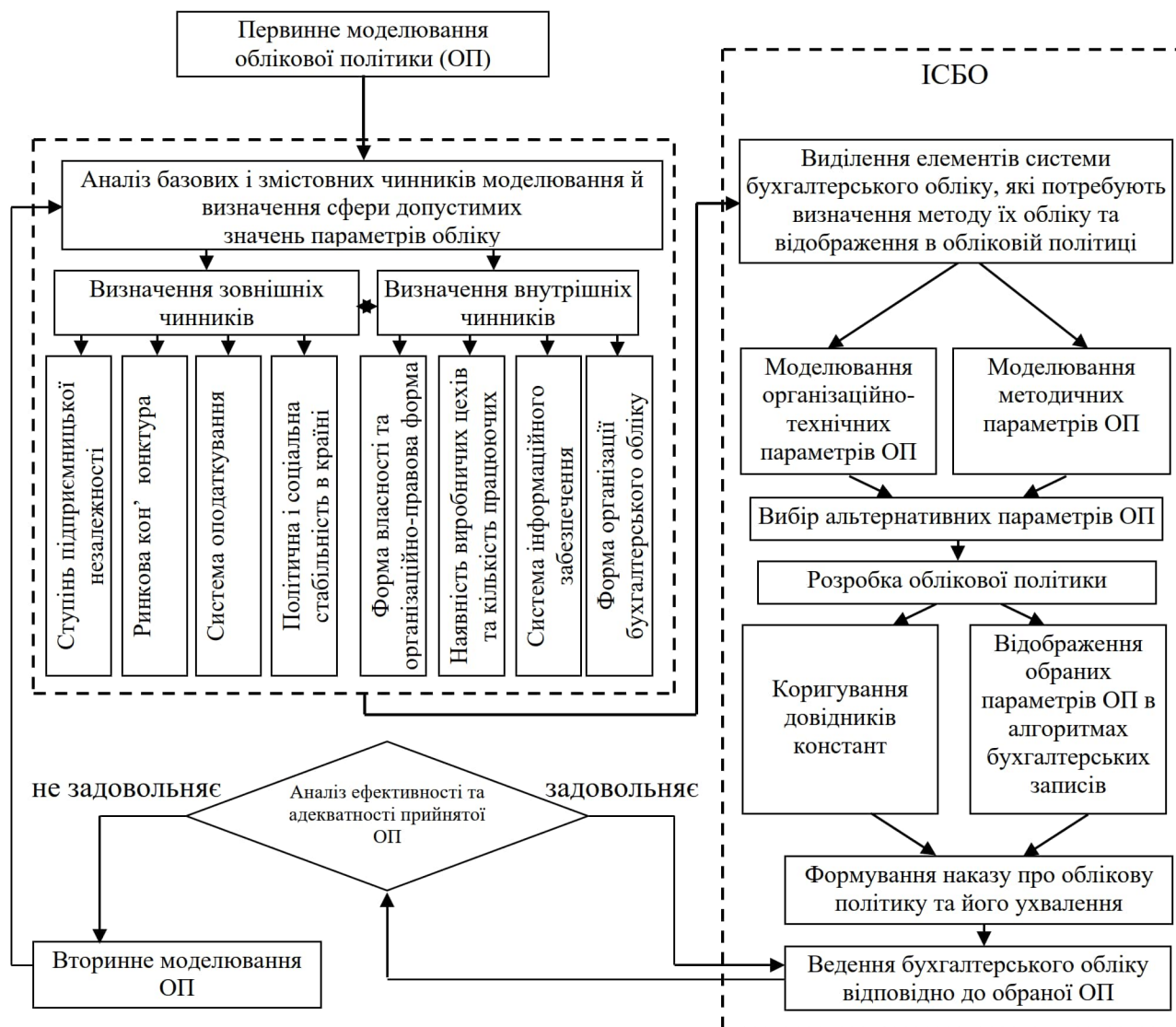

Рис. 2.1. Моделювання облікової політики

Основною метою розробки та затвердження облікової політики у ПСП »XXX» є: закріплення вибраних способів ведення бухгалтерського обліку; регулювання організації документообороту (розробка Графіка документообороту; організація горизонтальної і вертикальної співпраці працівників у одному інформаційному просторі.

Виходячи з цього, варто визначити основні завдання контролю за станом розрахунків з постачальниками і підрядниками (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Основні завдання контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Складові облікової політики щодо обліку розрахунків з постачальниками та

підрядниками наведені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Формування облікової політики в частині здійснення розрахунків з
постачальниками та підрядниками**

Аспекти розрахунків з постачальниками та підрядниками	Альтернативні варіанти	Рекомендації щодо формування облікової політики підприємства
Виникнення кредиторської заборгованості	Кредиторська заборгованість виникає під час розрахунків з постачальниками та підрядниками, якщо товарно-матеріальні цінності придбані з відстрочкою платежу: Кредиторська заборгованість виникає під час розрахунків з покупцями та замовниками, якщо гроші від покупця вже надійшли, а продукція ще не відправлена	Кредиторська заборгованість виникає під час розрахунків з постачальниками та підрядниками, якщо товарно-матеріальні цінності придбані з відстрочкою платежу
Побудова аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками	Аналітичний облік повинен вестись за кожним постачальником та підрядником, за кожним отриманим рахунком, за кожною операцією	Аналітичний облік ведеться за кожним постачальником та підрядником, за кожним отриманим рахунком, за кожною операцією. Протягом місяця складається реєстр прибуткових і видаткових документів, а також платіжних документів на сплату заборгованості
Кредиторська заборгованість за строками погашення	В залежності від строку погашення кредиторська заборгованість може бути допустимою і не виправданою	Облік допустимої та не виправданої кредиторської заборгованості, що виникає при розрахунках з постачальниками та підрядниками, ведеться відокремлено

Стосовно обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями, зокрема розрахунків з постачальниками і підрядниками у ПСП «ХХХ» в Наказі про облікову політику підприємства передбачено: класифікацію зобов'язань; порядок визначення балансової вартості зобов'язань; порядок та строки проведення звірок розрахунків з кредиторами; терміни проведення інвентаризації розрахунків з кредиторами; порядок відображення у фінансовій звітності (додаток Д).

2.2. Облік кредиторської заборгованості за товарними операціями та відображення інформації у звітності

Організація первинного обліку у ПСП «XXX» забезпечує своєчасну, детальну та достовірну інформацію про розрахунки з постачальниками і підрядниками, про стан погашення заборгованості перед ними на підприємстві. Первинні документи на підприємстві, що досліджується, складаються на типових бланках, своєчасно, заповнюються відповідно встановленим вимогам з дотриманням затвердженого графіка документообігу.

Ефективність управління кредиторською заборгованістю ПСП «XXX» залежить від якості відображення інформації про кредиторську заборгованість на всіх етапах облікового процесу, що наведено на рис. 2.3.

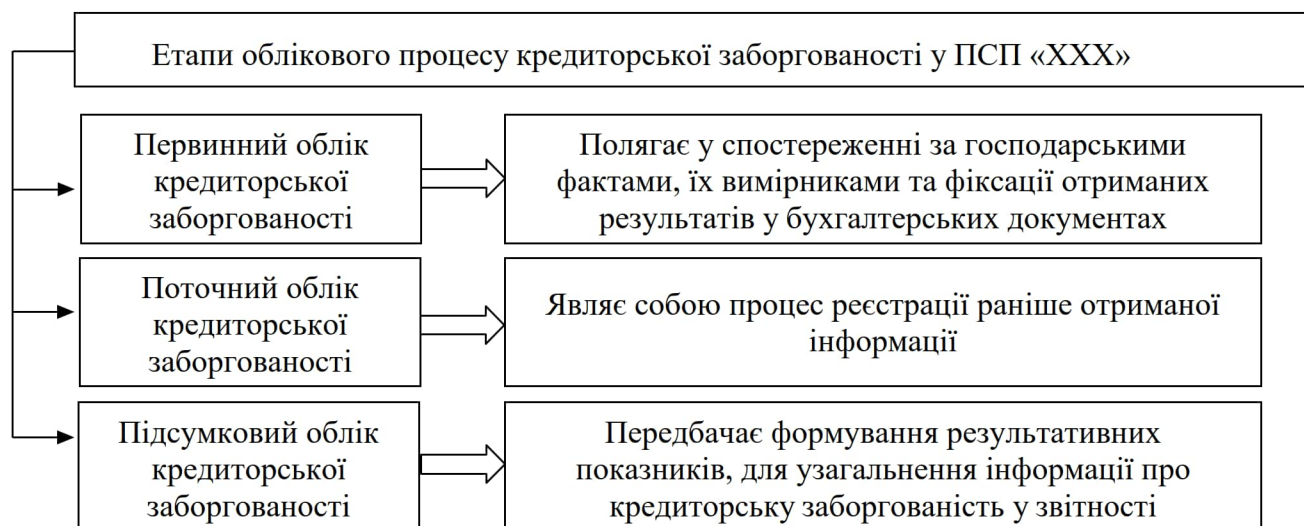

Рис. 2.3. Етапи облікового процесу кредиторської заборгованості у ПСП «XXX»

Отже, взаємини з постачальниками та підрядниками на ПСП «XXX» оформляються на підставі угод, які можуть укладатися в усній, письмовій формі, або з нотаріальним засвідченням.

Найбільш поширений вид угод, який укладається з постачальниками – договір постачання. Крім того, підприємство взаємодіє з іноземними постачальниками, з якими складається зовнішньоекономічний договір (контракт). Класифікація

первинних документів при виникненні заборгованості представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Класифікація первинних документів при виникненні заборгованості

Назва документа	Визначення
Договір постачання	Юридичний документ, що регламентує взаємини між підприємством-постачальником (виробником продукції) і підприємством-споживачем у сфері постачання продукції
Накладна	Первинний бухгалтерський документ для обліку надходження чи відпускання матеріальних цінностей
Товарно-транспортна накладна	Як супровідний документ для доставки вантажу, проведення розрахунків за виконані транспортні послуги
Довіреність	Документ, яким доручитель уповноважує свого представника здійснювати від імені доручителя певні дії
Акт приймання-передачі	Документ, що підтверджує факт передавання однією стороною і приймання іншою матеріальних цінностей
Рахунок-фактура	Документ, який виписує продавець на ім'я покупця для оплати останнім вартості товарів, які реалізуються, або виконаних робіт

Рахунки є важливим джерелом потрібної інформації для оперативного керівництва і контролю за станом і рухом засобів господарства, наявністю і змінами джерел фінансування та їх результатами.

Безготівкові розрахунки між ПСП «XXX» та контрагентами здійснюється через уповноважені банки за договорами на розрахунково-касове обслуговування шляхом перерахування коштів з рахунку платника на рахунок одержувача коштів.

Для звірки необхідно вивести обороти та сальдо розрахунків з контрагентом. Зазвичай це рахунки: 361 (покупці), 371 (аванси видані), 377 (інші дебітори) – для дебіторської заборгованості; 631 (постачальники), 681 (аванси отримані), 685 (інші кредитори) – для кредиторської заборгованості. Акт звірки розрахунків складаємо у 2-х екземплярах (примірниках), один залишається у дебітора, інший кредитору.

Узагальнення інформації про розрахунки за товари, послуги у ПСП «XXX» здійснюється на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (рис. 2.4).

Відповідно до п. 5 НП(С)БО 11 «Зобов'язання» зобов'язання визнається якщо: оцінка зобов'язання може бути достовірно визначена; існує ймовірність зменшення економічних вигід у майбутньому внаслідок його погашення.

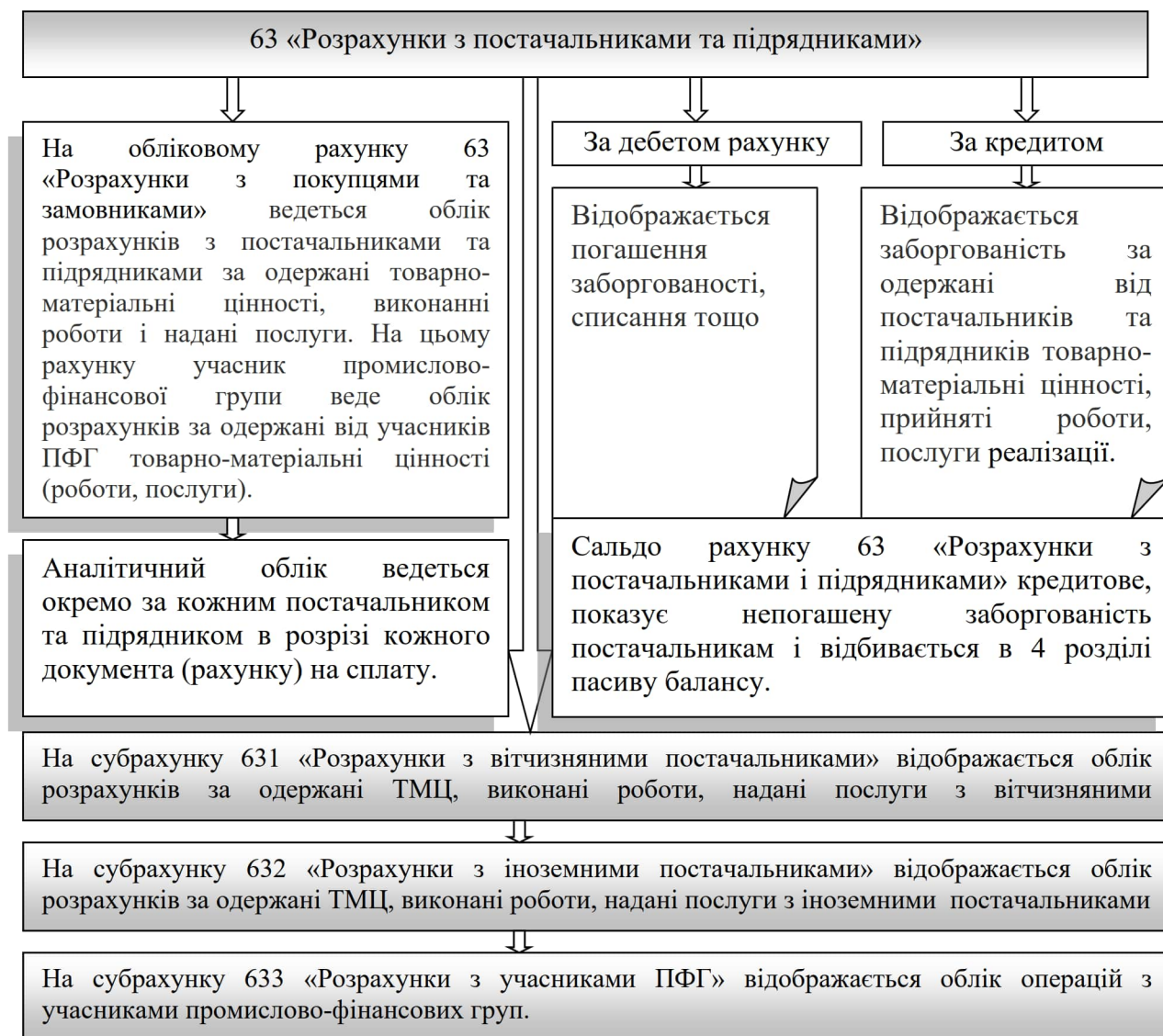

Рис. 2.4. Призначення та побудова рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Для узагальнення інформації про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками, відповідно до принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, нами пропонується форма Аналітичної відомості бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками (табл. 2.3). У запропонованій Аналітичній відомості: виділяються два види кредиторської заборгованості, а саме: прострочена та невизначена відносно суми або строку погашення; відображається необхідна інформація для контролю визначення розгорнутого сальдо за рахунками 63, субрахунком 371, що забезпечує контроль правильності визначення залишків за рахунками для відображення інформації.

Таким чином, інформацію Аналітичної відомості використовують для контролю достовірності відображення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками у фінансовій звітності: Баланс код рядка 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»; Примітки до фінансової звітності відповідно до п.22.2 НП(С)БО 11 «Зобов'язання» необхідно розкрити інформацію про невизначеність зобов'язання відносно суми або строку погашення.

Ведення бухгалтерського обліку та підготовка відповідної звітності у ПСП »ХХХ» ведуть з використанням програми «1С: Бухгалтерія 8.3».

Загальна схема обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками у досліджуваному підприємстві представлено на рис. 2.5.

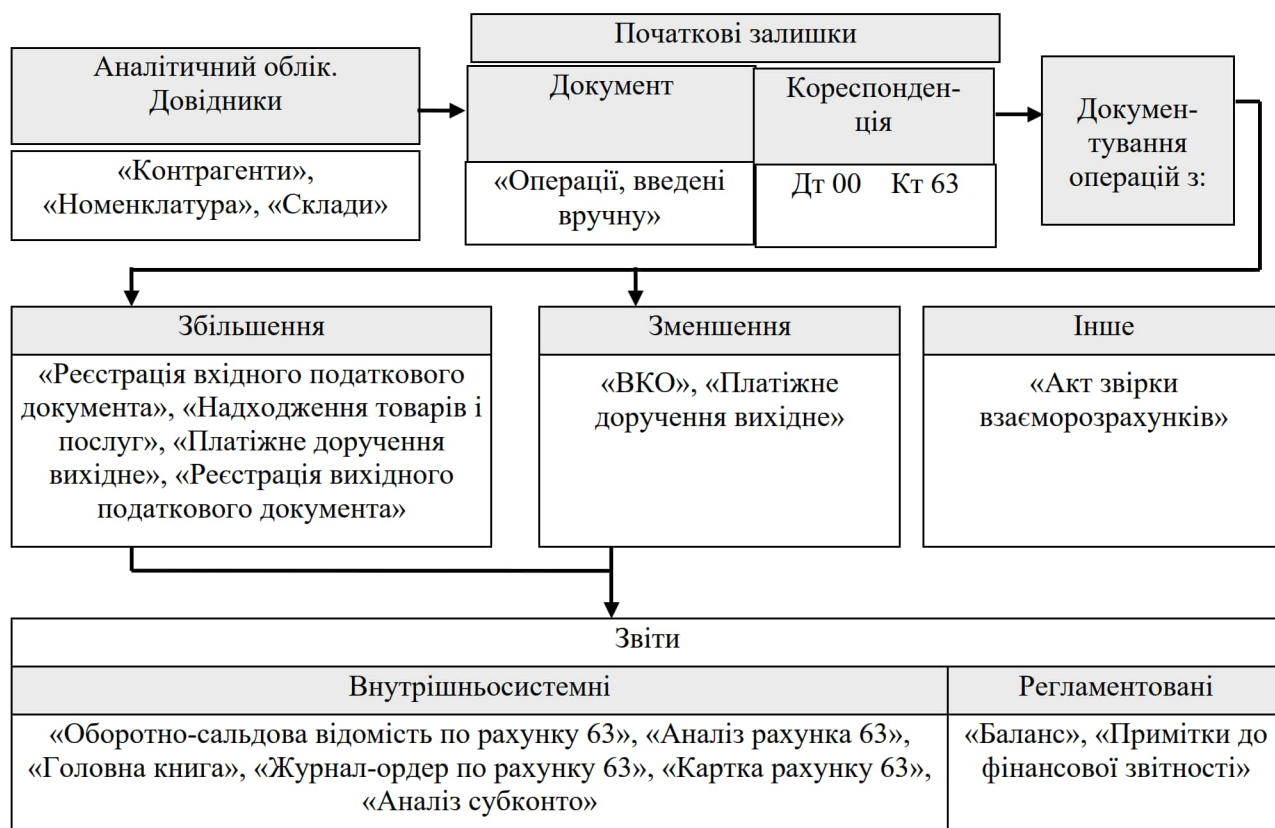

Рис. 2.5. Послідовність автоматизації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками з використанням програмного продукту «1С: Підприємство 8.3»

Облік знижок у підприємства-продавця варіант 1: при отриманні знижки у покупця зменшується (списується) раніше відображена в обліку кредиторська заборгованість перед продавцем. У такому випадку сума, на яку зменшується

заборгованість, розглядається як доходи. При відображенні таких доходів у покупця постає питання щодо вибору рахунку для їх відображення. Зазначимо, що згідно з п. 15 НП(С)БО 15, сума зобов'язання, яке не підлягає погашенню, визнається доходом. Оскільки дохід, зумовлений отриманням знижки, пов'язаний з операційною діяльністю, то у фінансовому обліку для його відображення використовується субрахунок 719 «Інші доходи від операційної діяльності».

При застосуванні першого варіанта отримана підприємством-покупцем знижка розглядається як дохід і відображається у бухгалтерському обліку таким чином: Дт субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» в кореспонденції з Кт субрахунку 719 «Інші доходи від операційної діяльності» – відображається сума отриманої знижки (без ПДВ). Дт субрахунку 641 «Розрахунки за податками» (аналітичний рахунок «Розрахунки за податком на додану вартість») у кореспонденції з Кт субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» – коригується способом «сторно» сума податкового кредиту з ПДВ, що відноситься до отриманої знижки.

Варіант 2, при отриманні знижки підприємство-покупець разом зі зменшенням (списанням) кредиторської заборгованості перед продавцем відображає зменшення первісної вартості товарів, що знаходяться на підприємстві, та собівартості вже реалізованих на дату отримання знижки товарів. Наприклад, у підприємства роздрібною торгівлі цю операцію можна відобразити такими бухгалтерськими записами: Дт субрахунку 282 «Товари в торгівлі» в кореспонденції з Кт субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» – зменшується способом «сторно» на суму знижки (без ПДВ) первісна вартість тих товарів, які ще не реалізовані підприємством-покупцем на момент отримання знижки.

Дт субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» у кореспонденції з Кт субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» – відображається способом «сторно» сума знижки (без ПДВ) за товарами, які підприємство-покупець уже встигло у цьому самому звітному періоді реалізувати на дату отримання знижки. Дт субрахунку 641 «Розрахунки за податками» (аналітичний рахунок «Розрахунки за податком на додану вартість») у кореспонденції з Кт субрахунку 631 «Розрахунки

з вітчизняними постачальниками» – коригується способом «сторно» сума податкового кредиту з ПДВ, що відноситься до наданої знижки.

Приклад 1. ПСП «XXX» придбало на умовах післяоплати у ТОВ «Укртекстиль» халати робочі «VERIS» 10 шт. по ціні 114 грн та «Coverguard Workman» 10 шт по ціні 249 грн. Відобразимо на рахунках бухгалтерського обліку вказані операції (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Журнал реєстрації господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн
Надійшли від ТОВ «Укртекстиль» в на умовах післяоплати			
- халати робочі «VERIS»	22	631	950
- халати робочі «Coverguard Workman»	22	631	2075
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	605
Сплачено кошти постачальнику	631	311	2680

Приклад 2. ПСП «XXX» придбало на умовах попередньої оплати у ТОВ «Миргородське лісове господарство» набір ящиків середніх натуральних (ДхШхВ, см = 40х40х25, 30х30х25, 25х25х25) 240 грн та ящики дерев'яні (ДхШхВ, см = 50х30х40) 20 шт по 120 грн (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Журнал реєстрації господарських операцій

Зміст операції	Д-т	К-т	Сума, грн
Перераховано передоплату ТОВ «Миргородське лісове господарство»	371	311	2640
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	440
Надійшли від ТОВ «Миргородське лісове господарство»			
- набір ящиків	22	631	200
- ящики дерев'яні	22	631	2000
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	440
Проведено заключну операцію	631	371	2640

Розрахунків з постачальниками та підрядниками впливає на показники Балансу, Звіту про фінансові результати, Звіту про рух грошових коштів. Розкриття інформації про зобов'язання наводиться у Примітках до фінансової звітності. У Балансі наводиться інформація про залишок непогашеної кредиторської заборгованості, яка відображається за кредитом рахунку 63 «Розрахунки з

постачальниками та підрядниками».

Операції по оплаті рахунків постачальників відображаються по дебету рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку погашення чи списання заборгованості перед постачальниками та підрядниками

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
Оплачено постачальникам з поточного рахунку	63	311	1440
Оплачено постачальникам та підрядчикам коштами з виставленого акредитиву	63	313	3500
Оплачено постачальникам та підрядчикам за рахунок одержаної короткострокової позики банку	63	60	7000
Оплачено постачальникам та підрядчикам підзвітною особою	63	372	1440
Оплачено постачальникам та підрядчикам раніше отриманим векселем	63	34	9000
Оплачено постачальникам та підрядчикам довгостроковим (короткостроковим) векселем	63	51,62	5800
Віднесена до складу доходів сума кредиторської заборгованості, по якій минув строк позовної давності	63	717	2000

У зв'язку з тим, що рахунок 63 активно-пасивний він може мати і дебетове сальдо. Тому доцільно мати інформацію розгорнутого сальдо розрахунків з постачальниками та підрядниками, про що неодноразово наголошують фахівці з бухгалтерського обліку, науковці.

Якщо при прийманні виявлена нестача товарно-матеріальних цінностей, то поряд з купівельною вартістю цінностей, що надійшли, окремо показують суму виявленої нестачі.

В такому ж порядку фіксують суми претензій щодо сортності, комплектності, невідповідності цін та ін., які виявлені при прийманні або при перевірці товарно-транспортних накладних і розрахункових документів.

Пропонуємо зразок Аналітичної відомості бухгалтерського обліку розгорнутого сальдо до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (табл. 2.7).

Отже, облік розрахунків з постачальниками має різносторонній та досить складний правовий характер, тому їх відображення у фінансовій звітності підприємства має бути достовірним, бо суттєво впливає на формування думки користувачів щодо фінансово-майнового стану підприємства та подальшого прийняття ними управлінських рішень щодо планування та розвитку діяльності підприємства в майбутньому.

2.3. Податкові аспекти обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями

ПСП «XXX» є платником як загальнодержавних, так і місцевих податків, веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності. 20.05.1998 р. товариство взято на облік як платник податків (№ 3012) у Головному Управлінні ДПС у Полтавській області, ідентифікаційний номер 44057192. ПСП «XXX» перебуває на загальній системі оподаткування, тобто сплачує податок на прибуток.

Товарна кредиторська заборгованість у податкових аспектах пов'язана ПДВ. Відображення інформації з ПДВ передбачають заповнення податкових документів, послідовність руху яких наведена на рис. 2.6.

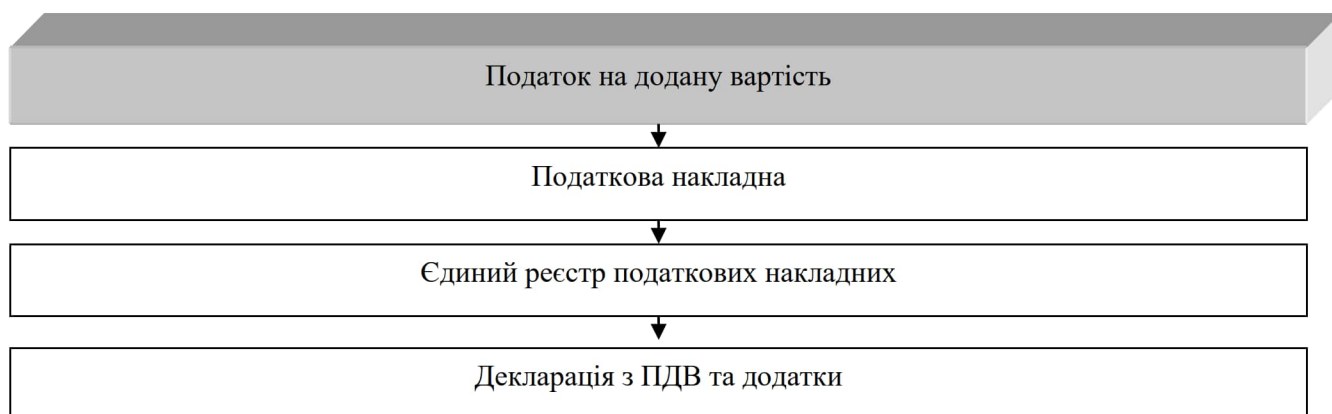

Рис. 2.6. Послідовність відображення інформації з ПДВ

Загальні засади податкового обліку розрахунків за ПДВ в частині розрахунків

з постачальниками можна узагальнити в основних елементах:

- податок на додану вартість (непрямий податок, нарахування та сплата якого відбувається відповідно до норм розділу V ПКУ;
- облік розрахунків за ПДВ (нарахування та сплата відповідно до чинного законодавства) ведуть на субрахунку 641 «Розрахунки за податками»;
- податковий кредит (сума, на яку платник ПДВ додану вартість має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду;
- на субрахунку 644 «Податковий кредит» ведеться облік суми ПДВ, на яку підприємство набуло право зменшити податкове зобов'язання.

Виникнення податкового кредиту пов'язане із датою здійснення операцій та умовами оплати. Зокрема, такими умовами можуть бути - післяоплата та передоплата. Післяоплата означає отримання матеріальних запасів чи виконаних робіт з майбутньою оплатою. Датою виникнення податкового кредиту є дата отримання платником ПДВ товарів/послуг, що підтверджено податковою накладною.

Господарські операції щодо придбання товарно-матеріальних цінностей у постачальників на умовах післяоплати представлено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Відображення придбання матеріальних цінностей на рахунках бухгалтерського обліку

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Придбання виробничих запасів			
Придбано у Агродеталь ППКП запасні частини	207	631	25683,33
Відображено суму податку на додану вартість	641	631	5136,67
Придбано облікову документацію у ПП «Документ»	22	631	100
Відображено суму податку на додану вартість	641	631	20
Придбання послуг			
Надано послуги по рекламі Астроя-Алмакс-Реклама	93	631	2500
Відображено суму податку на додану вартість	641	631	500

При передоплаті спочатку передбачено оплату матеріальних цінностей, робіт та послуг, потім їх отримання. Датою визнання податкового кредиту є дата списання коштів з рахунка платника податку на оплату товарів/послуг. Розрахунки за виданими авансами обліковують на рахунку 37 субрахунку 371.

Аванси оформляють платіжними дорученнями з посиланням на підставу - нормативний акт або договір. Відображення операцій за виданими авансами розглянемо на прикладі табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Відображення операцій за виданими авансами на рахунках бухгалтерського обліку

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Перераховано з поточного рахунку аванс Бакалійному шиферному комбінату за будівельні матеріали	371	311	8520
Нарахована сума податкового кредиту	641	644	1420
Отримано від Бакалійного шиферного комбінату будівельні матеріали	205	631	7100
Відображено суму податку на додану вартість	644	631	1420
Закрито розрахунки за авансами	631	371	8520

ПСП «XXX» при розрахунках з бюджетом за ПДВ дотримується вимог Податкового кодексу України та інших нормативно-регулюючих документів. Звітність з ПДВ подають за місяць до 20 числа, наступного за звітним періодом, сплата протягом 10 наступних днів.

В розділі модулю «Облік ПДВ» програми М.Е.Дос міститься сама декларація та додатки до неї, згруповані за видом платника податків. Модуль призначений для перевірки звітних податкових документів (рис. 2.7).

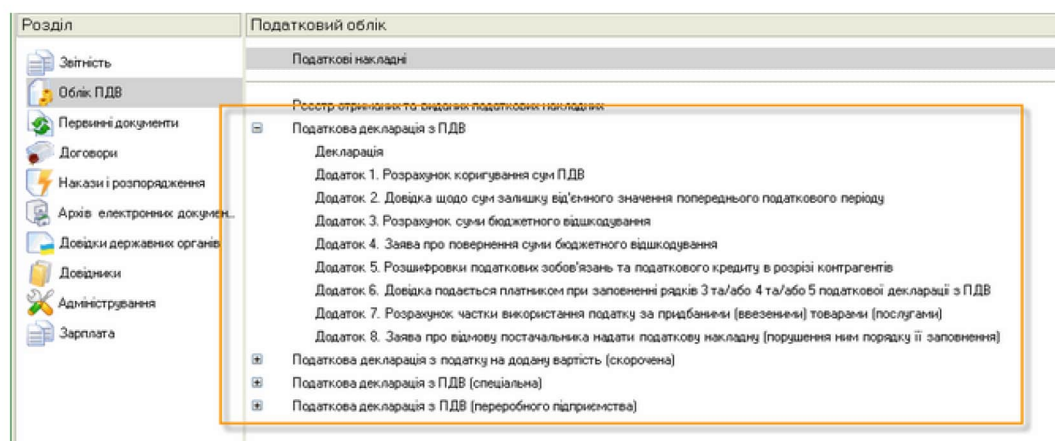

Рис. 2.7. Структура розділі модулю «Облік ПДВ» у системі «MEDoc»

Сформовані у Реєстрі податкових накладних документи необхідно відкрити, перевірити та зберегти. Перевірені та збережені документи (Декларація та додатки)

поміщаються у модуль «Реєстр звітів» у тому звітному періоді, в якому вони були створені. З відкритих документів декларації та додатків формують пакет податкових документів, а також відправляють його у контролюючі органи. Вихідні машинограми з обліку розрахунків з покупцями та підрядниками представлено у додатку Е.

Для формування пакету документів, на панелі стану документу виберіть закладку «Наступні дії» і натискають «Створити пакет звітів». У відкритому модальному вікні «Перелік звітів» позначають галочками документи, що потрібно сформувати. Створені документи можна переглянути у модулі «Реєстр звітів». Для відправки у контролюючі органи, пакет спочатку необхідно підписати ЕЦП. Для цього на панелі стану документу вибирають закладку «Наступні дії» → «Підписати пакет звітів». По завершенні стандартної процедури підписання, на панелі стану документу стає доступною функція «Подати пакет звітів» (рис. 2.8).

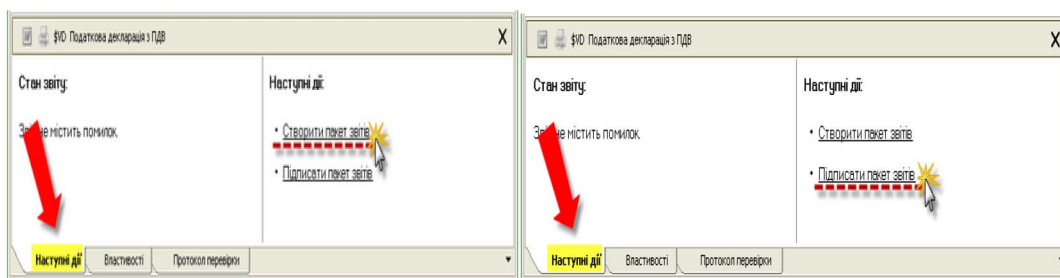

Рис. 2.8. Порядок створення та підписання пакету звітів у системі «MEDoc»

Отже, ведення у господарстві бухгалтерського обліку ПСП «XXX», зокрема за допомогою сучасних комп'ютерних програм таких як «1С:Бухгалтерія 8.3», гарантує підприємствам своєчасний, повний та достовірний збір облікової інформації для приймання ефективних управлінських рішень.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Мета аналізу фінансового стану ПСП «XXX» – інформаційне забезпечення прийняття рішень, на які впливають фактичні та прогнозовані дані про його фінансово-економічний стан.

Предметом фінансового стану ПСП «XXX» є майно, капітал, доходи та витрати, фінансові результати, рівень рентабельності.

Основними джерелами аналітичної інформації ПСП «XXX» є показники фінансової звітності ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (додатки Ж, З, К).

Центральне місце в системі управління ПСП «XXX» займають фінансові результати, які формуються під впливом доходів та витрат підприємства.

Доходи підприємства пов'язані з його економічними витратами та мають значну кількість форм виявлення, серед яких: валовий дохід - виручка, що її одержало підприємство від реалізації продукції і яка вимірюється як добуток ціни одиниці та кількості продукції; бухгалтерський прибуток - валовий дохід за вирахуванням зовнішніх витрат.

Підприємець, як власник підприємства, отримує дохід, який можна визначити, як факторний дохід, що складається з двох частин.

По-перше, підприємець виконує функції підприємницького ресурсу: комбінація ресурсів, інновації і т. ін.; і повинен отримати за це винагороду, якою є безумовна заробітна плата, або нормальний прибуток - плату за підприємницький ресурс, який підприємець використовує у власному бізнесі, її вартість - це не отримана ним заробітна плата менеджера.

По-друге, підприємець є власником капіталу і повинен отримати дохід як річну ставку процента. Отже, дохід підприємця - це сума нормального прибутку і

процента на капітал.

Інформаційною основою аналізу доходів ПСП «XXX» є інформація фінансової звітності: «Звіт про фінансові результати». Аналіз складу, структури і динаміки доходів ПСП «XXX» відображено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Структура і динаміка доходів
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Види доходів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. (+,-) до 2020 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	31057,6	100	7539	100	22584	97,4	-8473,6	-27,3
Інші операційні доходи	-	-	-	-	490,1	2,1	+490,1	X
Інші доходи	-	-	-	-	108,1	0,5	+108,1	X
Усього	31057,6	100,0	7539	100,0	23182,2	100,0	-7875,4	-25,4

Отже, у 2022 році 97,4 % доходів ПСП «XXX» становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг), 2,1 % – доходи від іншої операційної діяльності та 0,5 % - дохід від інвестиційної діяльності. За період 2020 - 2022 рр. сума доходів від основної операційної діяльності зменшилась на 8 млн. 473,6 тис. грн або на 27,3 %.

Доходи від іншої операційної діяльності характеризуються підвищенням на 490,1 тис. грн. Дохід від інвестиційної діяльності зріс на 108,1 тис. грн.

В цілому у динаміці досліджуваних років доходи ПСП «XXX» зменшились у 2022 році порівняно з 2020 роком на 7 млн. 875,4 тис. грн або на 25,4 %.

Ілюстративне зображення динаміки доходів діяльності досліджуваного підприємства представлено на рис. 3.1.

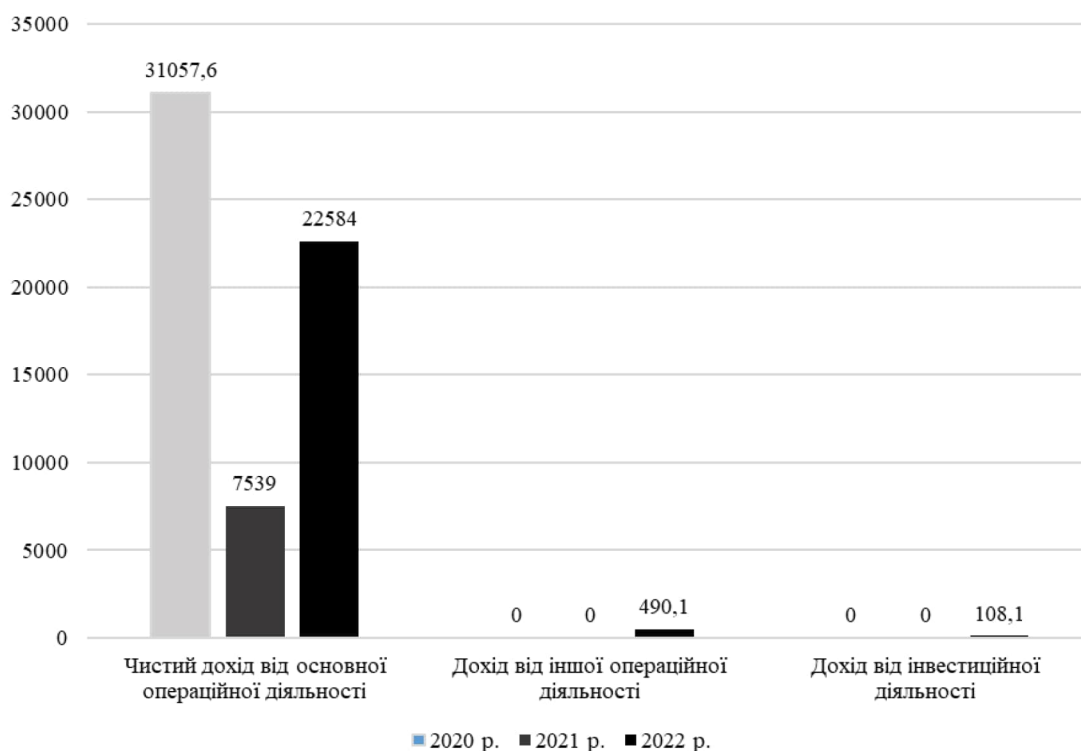

Рис. 3.1. Ілюстративне зображення динаміки доходів діяльності
ПСП «XXX» за 2020-2022 рр., тис. грн

Аналіз витрат складу, динаміки та структури витрат ПСП «XXX» представлено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Види витрат і відрахувань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн.	у % до під-сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	24922,7	95,2	5156,8	100	23330,8	100	-1591,9	-6,4
Інші операційні витрати	1249	4,8	-	-	-	-	-1249	-100
Усього витрат	26171,7	100	5156,8	100	23330,8	100	-2840,9	-10,9

Аналіз витрат ПСП «XXX» показав, що у 2022 р. порівняно з 2020 р. їх сума зменшилась на 2 млн. 840,9 тис. грн або на 10,9%. Зменшилась сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) на 1 млн. 591,9 тис. грн або на 6,4 %. Також зменшення відмічено по вартості інших операційних витрат на 1 млн. 249 тис. грн, або на 100 %.

Ілюстративне зображення структури витрат діяльності ПСП «XXX» представлено на рис. 3.2.

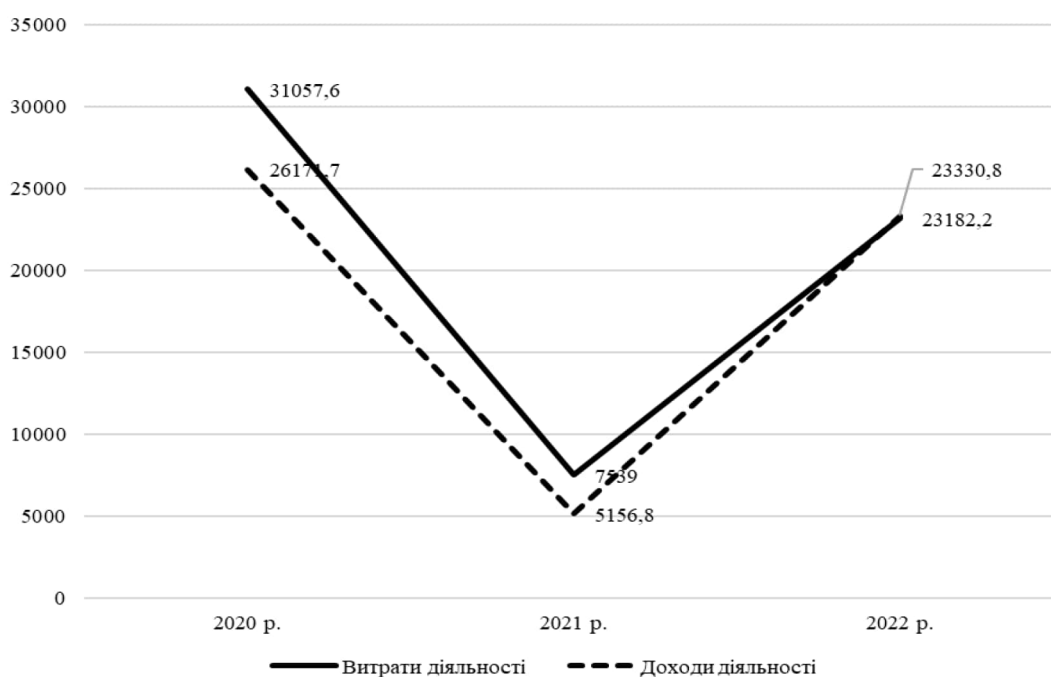

Рис. 3.2. Ілюстративне зображення динаміки доходів та витрат діяльності ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.

Основним джерелом інформації для аналізу фінансового стану є бухгалтерський баланс ПСП «XXX». Його значимість настільки важлива, що аналіз фінансового стану називають аналізом балансу.

Бухгалтерський баланс достатньо характеризує господарську діяльність, фінансовий стан ПСП «XXX», і при ретельному аналізі показників користувачі можуть виявити позитивні чи негативні тенденції явищ і процесів, що відбуваються на підприємстві.

Аналіз майна ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр. починається з аналізу складу, структури та динаміки загального капіталу (табл. 3.3).

**Динаміка та структура майна ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Види активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	16530,1	100	44363	100	67101,3	100	+50571,2	У 4,1 р.
1. Необоротні активи	4800,9	29,0	3541,6	8,0	2740,3	4,1	-2060,6	-42,9
1.1. Основні засоби	4742,6	28,7	2958,6	6,7	2157,3	3,2	-2585,3	-54,5
2. Оборотні активи	11729,2	71,0	40821,4	92,0	64361	95,9	+52631,8	У 5,5 р.
2.1. Запаси	595,5	3,6	24108,1	54,3	31973	47,6	+31377,5	У 53,7 р.
2.1.1. Готова продукція та товари	595,5	3,6	24108,1	54,3	31973	47,6	+31377,5	У 53,7 р.
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	3097,7	18,7	2187,7	4,9	892,3	1,3	-2205,4	-71,2
2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	39,3	0,2	117,6	0,3	13522,4	20,2	+13483,1	У 344,1 р.
2.4. Витрати майбутніх періодів	7996,7	48,4	14408	32,5	17973,3	26,8	+9976,6	У 2,2 р.

Оцінка майнового стану показав, що у 2022 році вартість майна ПСП «XXX» порівняно з 2020 роком зросла на 50 млн. 571,2 тис. грн або у 4,1 рази. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, зменшилась на 2 млн. 60,6 тис. грн, або на 42,9 %.

Вартість оборотних активів ПСП «XXX» збільшилась у 2022 році порівняно з 2020 роком на 52 млн. 631,8 тис. грн, або у 5,5 рази. Зростання відмічено у вартості запасів на 31 млн. 377,5 тис. грн, або у 53,7 рази, які представлені виробничими запасами та готовою продукцією та товарами.

Зниження відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 2 млн. 205,4 тис. грн, або на 71,2 %. Зростання відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 13 млн. 483,1 тис. грн. Також зросла вартість витрат майбутніх періодів на 9 млн. 076,6 тис. грн, або у 2,2 рази.

У структурі майна ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр. переважає питома вага оборотних активів – 71 %, 92 % та 95,9 %.

За допомогою способу ланцюгових підстановок та табл. 3.4 визначимо вплив середньорічної вартості майна та ресурсовіддачі на зміну чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПСП «XXX».

Таблиця 3.4

Вихідна інформація для факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ПСП «XXX» за 2020, 2022 рр.

Показник	Умовні позначення	Роки		Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2022	абсолютне	відносне
Середньорічна вартість майна, тис. грн	М	17215,6	55732,15	+38516,55	У 3,2 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	ЧД	31057,6	22584	-8473,6	-27,3
Ресурсовіддача, грн	PВ	1,80	0,41	-1,40	-77,5

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПСП «XXX»:

$$\text{ЧД} = \text{М} \times \text{РВ}. \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.4 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{М}_1 \times \text{РВ}_0 \quad (3.2)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 55732,15 \times 1,80 = 100317,87.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ПСП «XXX», тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.3)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 22584 - 31057,6 = -8473,6$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості майна:

$$\Delta \text{ЧД}_\text{М} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0 \quad (3.4)$$

$$\Delta \text{ЧД}_\text{М} = 100317,87 - 31057,6 = +69260,27.$$

2. Ресурсовіддачі:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{рв}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}} \quad (3.5)$$

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{рв}} = 22584 - 100317,87 = -77733,87$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_M + \Delta \text{ЧД}_{\text{рв}} \quad (3.6)$$

$$\Delta \text{ЧД} = +69260,27 - 77733,87 = -8473,6.$$

Факторний аналіз чистого доходу ПСП «XXX» показав, що за рахунок збільшення середньорічної вартості майна підприємства у 2022 році порівняно з 2020 роком на 38 млн 516,55 тис. грн, або у 3,2 рази, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 69 млн 260,27 тис. грн; за рахунок зниження ресурсовіддачі на 1,40 грн, або на 77,5 %, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) зменшився на 77 млн 733,87 тис. грн. Перевірка підтвердила правильність розрахунку. За даними табл. 3.5 проведемо аналіз оборотності оборотних активів ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр.

Таблиця 3.5

Оборотність оборотних активів ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, тис. грн	31057,6	7539	22584	-8473,6	-27,3
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	10955,1	26275,3	52591,2	+41636,1	У 4,8 р.
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	2,835	0,287	0,429	-2,406	х
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,353	3,485	2,329	+1,976	х
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	127	1255	838	+711	У 6,6 р.

Коефіцієнт обертання оборотних коштів зменшився з 2,835 у 2020 році до 0,429 у 2022 році, тобто на 2,406 пункти, відповідно коефіцієнт завантаження зріс з 0,353 у 2020 році до 2,329 у 2022 році, або на 1,976 пункти, а тривалість одного обороту оборотних активів збільшилася на 711 днів або у 6,6 рази.

Вказані зміни показників свідчать про суттєве уповільнення оборотності, що пояснюється випереджаючим збільшенням середньорічної вартості оборотних

активів (у 4,8 рази) порівняно з зменшенням суми чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг (на 27,3 %).

Динаміка та структура джерел формування капіталу ПСП «XXX» відображено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	16530,1	100,0	44363	100,0	67101,3	100	+50571,2	У 4,1 р.
1. Власний капітал	15673,5	94,8	18055,7	40,7	17907,1	26,7	+2233,6	+14,3
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	10	0,1	10	0,0	10	0,0	х	Х
1.2. Нерозподілений прибуток	14307,8	86,6	16690	37,6	16541,4	24,7	+2233,6	+15,6
2. Зобов'язання і забезпечення	856,6	5,2	26307,3	59,3	49194,2	73,3	+48337,6	У 57,4 р.
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	856,6	5,2	26307,3	59,3	49194,2	73,3	+48337,6	У 57,4 р.
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	56,6	0,№	6231,2	14,0	39137,2	58,3	+39080,6	У 691,5 р.

Аналіз даних табл. 3.6 показав, що загальна сума капіталу досліджуваного підприємства у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 50 млн. 571,2 тис. грн або у 4,1 рази.

Сума власного капіталу підприємства зросла на 2 млн. 233,6 тис. грн або на 14,3 %, за рахунок зареєстрованого капіталу та нерозподіленого прибутку. Сума зобов'язань та забезпечень ПСП «XXX» у 2022 році порівняно з 2020 роком збільшилась на 48 млн. 337,6 тис. грн, або у 57,4 рази за рахунок суми поточних

зобов'язань та забезпечень, які представлені поточною кредиторською заборгованістю.

У структурі пасивів ПСП «ХХХ» протягом 2021 – 2022 рр. переважає питома вага зобов'язань і забезпечень підприємства – 59,3 % та 73,3%. У 2020 році – питома вага власного капіталу – 94,8 %.

Проведемо аналіз показників фінансової стійкості ПСП «ХХХ», використовуючи дані табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Показники фінансової стійкості ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр.

Показники	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. до 2020 р.
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,948	0,407	0,267	-0,681
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,052	0,593	0,733	+0,681
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,055	1,457	2,747	2,693
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	18,297	0,686	0,364	-17,933
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Підвищення	1,000	1,000	1,000	0,000
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,694	0,804	0,847	+0,153
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	>0,1	0,927	0,356	0,236	-0,691
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	>0,5	18,258	0,602	0,474	-17,784
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,004	0,008	0,892	+0,888
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,287	0,067	0,032	-0,255
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Підвищення	0,287	0,067	0,032	-0,255
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,741	0,838	0,882	+0,141
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	2,443	11,526	23,487	+21,044

Результати виконаних розрахунків (табл. 3.7) свідчать про незадовільний рівень фінансової стійкості ПСП «ХХХ» на кінець 2022 р. за показниками структури

джерел формування капіталу (рис. 3.3).

Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець 2022 року частка власного капіталу у валюті балансу становить 26,7 %. Це на 73,3 % менше порівняно з 2020 роком.

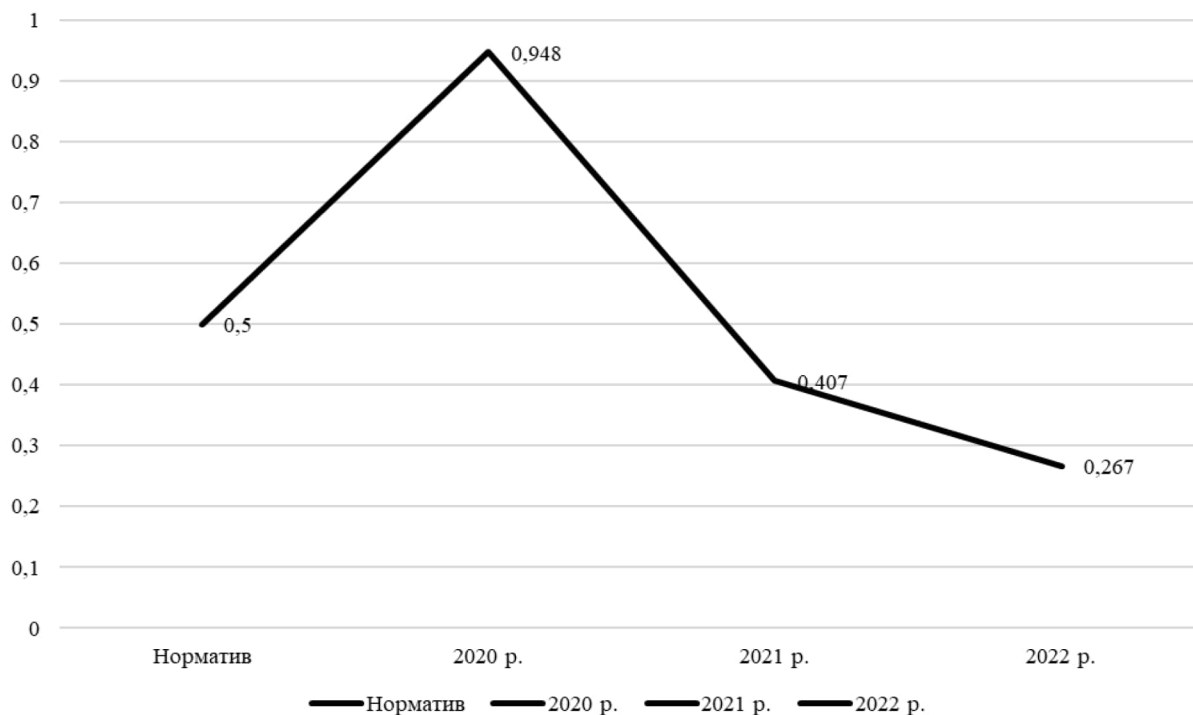

Рис. 3.3. Динаміка коефіцієнту автономії та його нормативне значення
ПСП «ХХХ» за 2020 – 2022 р.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ПСП «ХХХ» відповідно зріс з 0,052 до 0,733, та все ж свідчить про високий рівень фінансової залежності підприємства від кредиторів.

За коефіцієнтом фінансового ризику в 2020 році на 1 грн власного капіталу ПСП «ХХХ» припадало 0,06 коп. позикового капіталу, а в звітному – 2,74 грн. У цілому динаміка показників 1.1-1.4 табл. 3.7 свідчить про різке зниження рівня фінансової стійкості, а її рівень є незадовільним для ПСП «ХХХ».

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ПСП «ХХХ» зріс у 2020 році з 0,694 до 0,847 у 2022 р., та є вище нормативного значення ($> 0,5$). На кінець звітнього року 84,7 % власного капіталу ПСП «ХХХ» було вкладено в оборотні активи.

Про високий рівень забезпеченості ПСП «ХХХ» власними оборотними

коштами у 2022 році свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами.

На кінець 2022 року фактичний рівень першого з них перевищує нормативне значення на 0,136 пункти, а другого відповідає нормативному значенню.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів ПСП «XXX» показує, що на кінець 2022 року серед власних оборотних активів грошові кошти становили лише 89,2 %.

Позитивною тенденцією є зростання цього показника з 0,004 у 2020 році до 0,892 у 2022 році.

Коефіцієнт майна виробничого призначення ПСП «XXX» зменшився з 0,287 до 0,032 пункти, тому з погляду забезпеченості активами основної виробничо-господарської діяльності (основними засобами, запасами) ПСП «XXX» має незадовільну фінансову стійкість.

Коефіцієнт нагромадження амортизації зріс з 0,741 до 0,882. Рівень зношеності основних засобів і нематеріальних активів ПСП «XXX» є високим і спостерігається погіршення функціонального стану необоротних активів досліджуваного підприємства.

За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів ПСП «XXX» підвищило рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Якщо в 2020 році на 1 грн необоротних активів припадало 2,44 грн оборотних, то в звітному – 23,49 грн.

Отже, за переважною більшістю відносних показників ПСП «XXX» є фінансово нестійким із незадовільною динамікою.

Використаємо дані табл. 3.8 для оцінки платоспроможності ПСП «XXX» систему показників, які мають назву коефіцієнтів ліквідності.

Станом на 2022 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності є вище нормативного на 0,075 пункти, тобто використавши грошові кошти підприємства мало змогу погасити поточні зобов'язання (якщо на кінець 2020 року на 1 грн поточних зобов'язань припадало 0,05 грн. грошових коштів, то у 2022 році – 0,28 грн).

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
		2020	2021	2022	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,046	0,004	0,275	+0,229
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	3,662	0,088	0,293	-3,369
Загальний коефіцієнт покриття	≥1,5	13,693	1,552	1,308	-12,384
Коефіцієнт платоспроможності	≥0,1	0,046	0,004	0,275	+0,229
Коефіцієнт критичної ліквідності	≥0,8	13,693	1,552	1,308	-12,384

Проміжний коефіцієнт покриття є нижче нормативного у 2022 році на 0,407 пункти. Розрахований показник показав, що відповідно на 1 грн поточних зобов'язань припадало відповідно до 2022 року 0,29 грн грошових коштів та дебіторської заборгованості (при нормативі $\geq 0,7$).

Загальний коефіцієнт покриття є нижче нормативного станом на кінець 2022 року - на 1 грн поточних зобов'язань у 2022 р. припадає 1,3 грн оборотних активів підприємства (при нормативі $\geq 1,5$).

Отже, за станом на 2022 рік фінансовий стан ПСП «XXX» можна оцінити як незадовільний, що можна пояснити високим показником кредиторської заборгованості. Її зростання призвело до зниження коефіцієнтів автономії та платоспроможності.

3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості за товарними операціями

Аналіз кредиторською заборгованістю має велике значення для підприємств, що функціонують. Кредиторська заборгованість - сума заборгованості підприємства кредиторам на певну дату, її складовими елементами є заборгованість за

розрахунками з:

- постачальниками (за матеріальні запаси, основні засоби, нематеріальні активи);
- підрядчиками (за роботи, послуги);
- векселями до сплати;- персоналом (заробітна плата, відпускні, премія, лікарняні, матеріальна допомога та інші виплати);- бюджетом і соціальними фондами (для ПСП «XXX» - це ПДВ, ПДФО, військовий збір, екологічний податок, ЄСВ тощо); учасниками (засновниками); авансами отриманими; іншими кредиторами.

Дослідження наукової літератури дає можливість зробити висновок, що у теорії аналіз кредиторської заборгованості розглядають, в основному, у порівнянні або разом з дебіторською.

Є. П. Гнатенко розглядає основні проблеми аналізу стану заборгованості на підприємствах. На її думку, в результаті такого аналізу виявляють динаміку заборгованості, її причини та наслідок, коли кредиторська перевищує дебіторську і навпаки.

Крім того, Є. П. Гнатенко відмітила, що кредиторська не повинна бути більше дебіторської більше ніж на 10 відсотків. У зв'язку з цим суб'єктам господарювання необхідно проводити моніторинг співвідношення заборгованостей з метою його зниження.

На цьому наполягає і Є. В. Мішук, автор провів аналіз на прикладі ПРАТ «ЦГЗК» і говорить про актуальність проведення співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, адже їх динаміка впливає на фінансовий стан.

Л. В. Кручак провела аналіз заборгованостей на рівні виробничого підприємства: динаміка, склад, їх структура, порівняння. В результаті автор визначила вплив між показниками заборгованості та фінансовою стійкістю та платоспроможністю. Тому на її думку потрібно здійснювати кількісний аналіз, висновки будуть підставою для застосування відповідних методів управління сумами заборгованості. У результаті аналізу останніх результатів досліджень показники аналізу заборгованості напряду пов'язані з показниками фінансової

стійкості, ліквідності, платоспроможності. Можливості аналізу кредиторської заборгованості представлено на рис. 3.4.

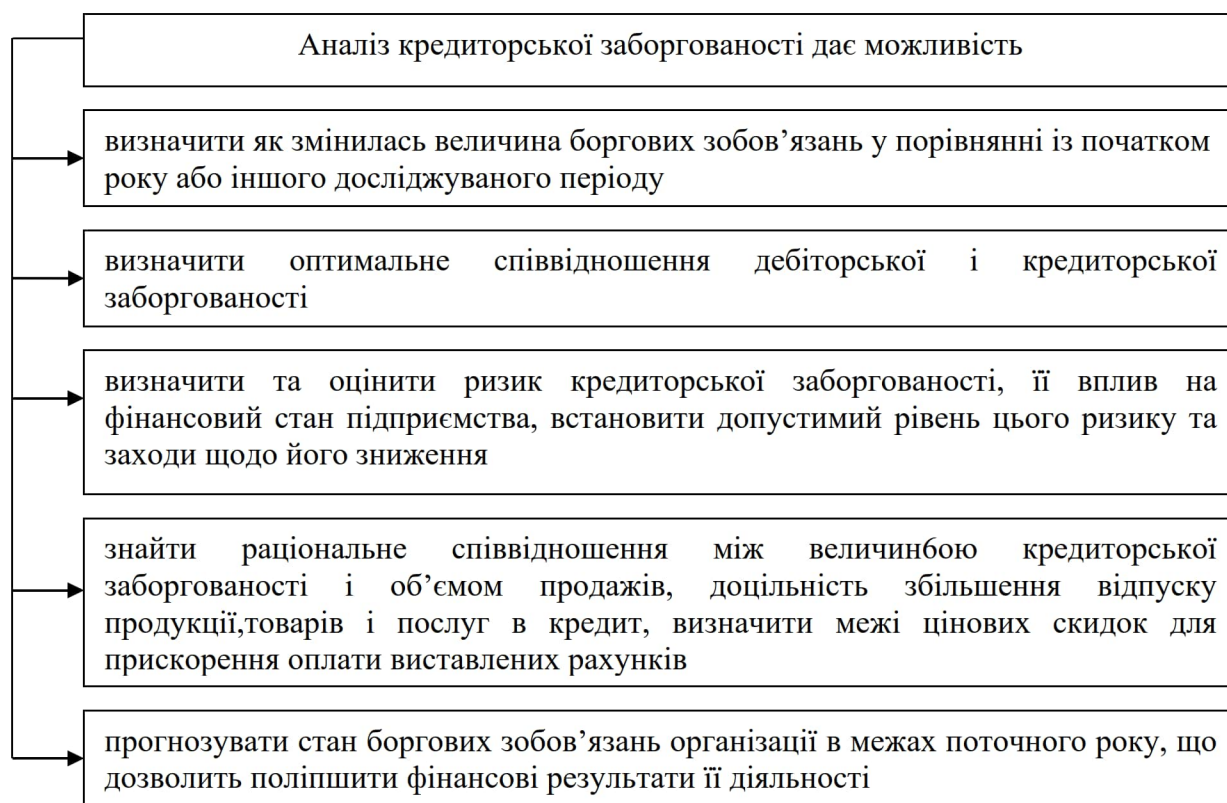

Рис. 3.4. Можливості аналізу кредиторської заборгованості

Джерела аналізу: №о 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 5 «Примітки до річної фінансової звітності». Методи та прийоми обробки економічної інформації при аналізі кредиторської заборгованості: методи наукового узагальнення; метод групування; метод порівняння; методи системності та комплексності; графічний метод; прийоми середніх і відносних величин; економіко-математичні методи; метод моделювання.

Використавши дані фінансової звітності досліджуваного підприємства проаналізуємо динаміку та структуру зобов'язань ПСП «XXX» у табл. 3.9. та рис. 3.5.

У складі поточних зобов'язань ПСП «XXX» зростання відмічено по таких складових: за товари, роботи, послуги на 38 млн. 994,9 тис. грн, за розрахунками за страхуванням на 9,8 тис. грн, або на 79,7 % та за розрахунками з оплати праці на 75,9 тис. грн, або у 2,8 рази.

Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень
ПСП «XXX» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)

Види зобов'язань	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	56,6	100	6231,2	100	39137,2	100	+39080,6	У 691,5 р.
товари, роботи, послуги	1,1	1,9	6137	98,5	38996	99,6	+38994,9	У 35450,1 р.
розрахунками зі страхування	12,3	21,7	18,7	0,3	22,1	0,1	+9,8	+79,7
розрахунками з оплати праці	43,2	76,3	75,5	1,2	119,1	0,3	+75,9	У 2,8 р.
Всього:	56,6	100,0	6231,2	100,0	39137,2	100,0	+39080,6	У 691,5 р.

У 2022 р. порівняно з 2020 р. сума поточних зобов'язань ПСП «XXX» зросла на 39 млн. 80,6 тис. грн або у 691,5 рази.

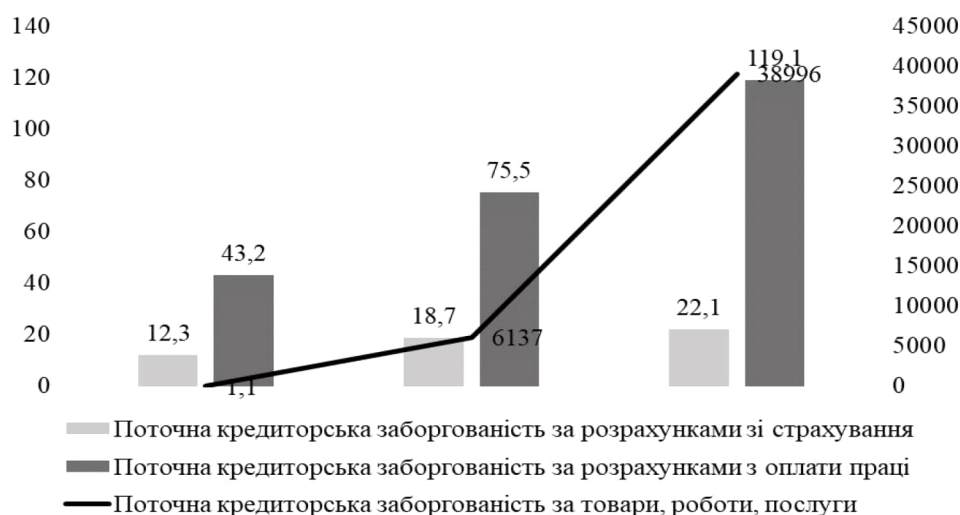

Рис. 3.5. Динаміка кредиторської заборгованості ПСП «XXX»
за 2020 – 2022 рр., тис. грн

Аналізуючи структуру поточної заборгованості ПСП «XXX», можна зробити висновок, що протягом 2021 - 2022 рр. переважає частка заборгованості за товари, роботи та послуги – 98,5 % та 99,6 %. У 2020 році. переважає частка за

розрахунками з оплати праці – 76,3 %.

При розрахунках з постачальниками та підрядниками ПСП «ХХХ», які поставляють матеріальні цінності, включаючи виробничі запаси, обладнання, інші активи, надають послуги, виконують роботи виникає поточна кредиторська заборгованість, яка, при правильному використанні, може стати важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства.

Тому ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на сьогоднішній день є однією з актуальних та першочергових завдань для вітчизняних підприємств. У процесі управління дебіторською та кредиторською заборгованостями потрібно також проаналізувати динаміку дебіторської заборгованості

ПСП «ХХХ» табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
ПСП «ХХХ» за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	288,5	9,3	291	13,3	572,3	64,1	+283,8	+98,4
Інша поточна дебіторська заборгованість	2809,2	90,7	1896,7	86,7	320	35,9	-2489,2	-88,6
Всього	3097,7	100	2187,7	100	892,3	100	-2205,4	-71,2

Аналіз табл. 3.10 показав, що сума дебіторської заборгованості ПСП «ХХХ» у 2022 році порівняно з 2020 роком зменшилась на 2 млн. 205,4 тис. грн або на 71,2 %, за рахунок суми іншої поточної дебіторської заборгованості, яка знизилась на 2 млн. 489,2 тис. грн, або на 88,6 %.

Збільшення відмічено по заборгованості за продукцію ПСП «ХХХ» на 283,8 тис. грн, або на 98,4 %.

У структурі дебіторської заборгованості ПСП «ХХХ» за 2022 рік переважає частка заборгованості за продукцію – 64,1 %. У 2020 – 2021 рр. переважає частка

іншої дебіторської заборгованості – 90,7 % та 86,7 %.

Рис. 3.6. Структура дебіторської заборгованості ПСП «XXX» станом на кінець 2022 р., %

Логічним продовженням аналізу стану розрахунків ПСП «XXX» є узагальнення та порівняння результатів проведеного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей. Необхідного такого порівняння впливає із двостороннього відображення розрахунків підприємства, що досліджуються, у фінансовій звітності, - з одного боку, дебіторській та, з другого боку, кредиторській заборгованості.

Для порівняльного аналізу розглянемо дані табл. 3.11 та графічне зображення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр. (рис. 3.7).

Отже, у 2020 році аналіз заборгованостей ПСП «XXX» показав, що дебіторська перевищувала кредиторську на 3 млн 41,1 тис. грн за рахунок іншої поточної дебіторської заборгованості (на 2 млн 809,2 тис. грн) та товарної дебіторської заборгованості (на 287,4 тис. грн). У наступних 2021- 2022 рр. домінуючою є кредиторська заборгованість відповідно на 4 млн 43,5 тис. грн та 38 млн 244,9 тис. грн.

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр., тис. грн (станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі-торська	Креди-торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2020 р.				
За товари, роботи та послуги	288,5	1,1	287,4	
Зі страхування		12,3		12,3
З оплати праці		43,2		43,2
Інша заборгованість	2809,2		2809,2	
Всього	3097,7	56,6	3096,6	55,5
2021 р.				
За товари, роботи та послуги	291	6137		5846
Зі страхування		18,7		18,7
З оплати праці		75,5		75,5
Інша заборгованість	1896,7		1896,7	
Всього	2187,7	6231,2	1896,7	5940,2
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	572,3	38996		38423,7
Зі страхування		22,1		22,1
З оплати праці		119,1		119,1
Інша заборгованість	320		320	
Всього	892,3	39137,2	320	38564,9

Дебіторська та кредиторська заборгованість виступають важливим джерелом формування фінансів на підприємстві, а також впливають на діяльність кожної підпорядкованої структури за способами розрахунків та платежів.

Дебіторську заборгованість можна розглядати як із позитивного, так і негативного боків. Щодо позитивного, то вона є активом для підприємства та в подальшому має можливість вплинути на ймовірне отримання прибутку, але в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства дебіторська заборгованість може збільшуватися, зменшуватися можливість її погашення, і тоді така заборгованість приймає вже інший бік – негативний. Збільшення дебіторської заборгованості – це «вилучення» коштів з обігу підприємства, відсутність грошових коштів на конкретний термін часу та можливість отримати статус сумнівної та взагалі безнадійної. Причинами утворення дебіторської заборгованості є: несвоєчасна оплата за надані підприємством платні послуги, відвантажену продукцію; несвоєчасне відображення в обліку документів про отримання

матеріальних цінностей, робіт, послуг.

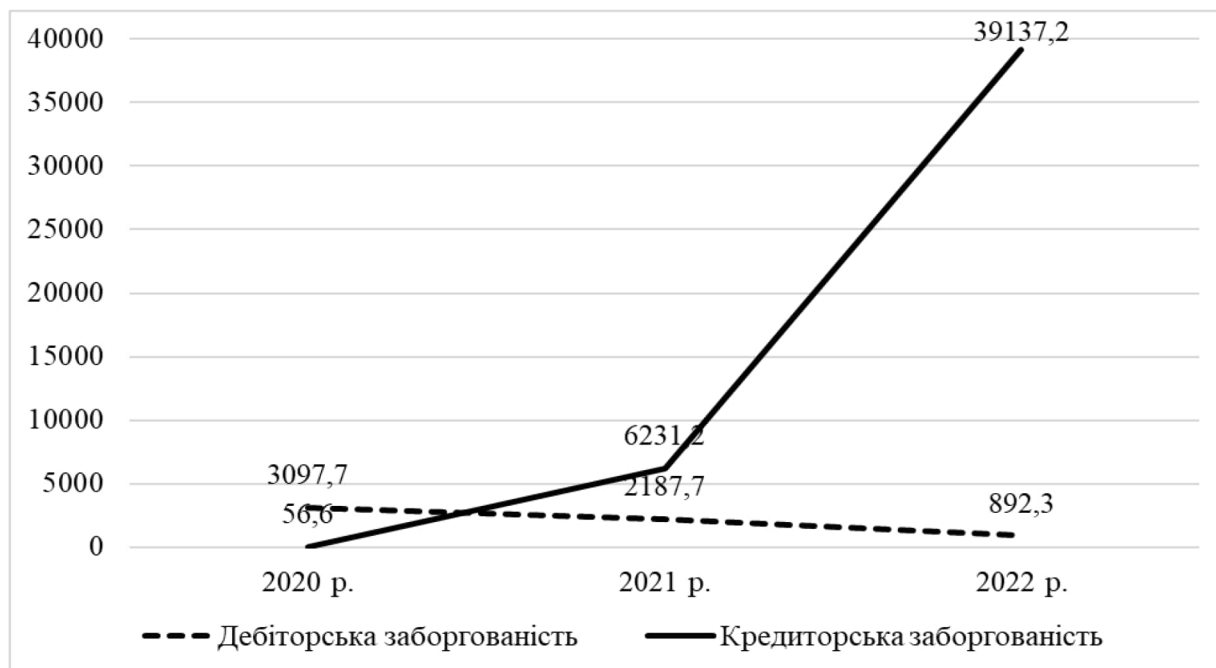

Рис. 3.7. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості
ПСП «ХХХ» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

Кредиторська заборгованість виступає джерелом запозичених для покриття оборотних активів та має негативний вплив на формування фінансів підприємства. Прискорення обігу дебіторської заборгованості й уповільнення кредиторської поліпшує фінансовий стан підприємства, оскільки за швидкого обігу дебіторської заборгованості та повільного – кредиторської остання покриває дебіторську заборгованість і при цьому є джерелом фінансування інших елементів оборотних активів.

3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за товарними операціями та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

З метою мінімізації відхилень розрахункової вартості боргу від її реальної величини необхідно застосувати комплексний підхід до оцінювання кредиторської заборгованості, що базується на коригуванні первісної вартості відповідно до

коефіцієнта часу. Комплексна оцінка кредиторської заборгованості ПСП «XXX» представлено у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Комплексна оцінка кредиторської заборгованості

ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр.

Показники	2020 р.	2021р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. Від 2020 р. (+,-)	
				абсолютне	віднос-не, %
Вихідна інформація, тис. грн.					
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг)	31057,6	7539	22584	-8473,6	-27,3
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	24922,7	5156,8	23330,8	-1591,9	-6,4
3. Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	1356,9	3143,9	22684,2	+21327,3	У 16,7 р.
4. Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	2624,9	2642,7	1540	-1084,9	-41,3
5. Середньорічна вартість майна (капіталу)	17215,6	30446,6	55732,2	+38516,6	У 3,2 р.
6. Середньорічна величина зобов'язань та забезпечень	3985,1	13582	37750,8	+33765,7	У 9,5 р.
7. Середньорічна величина поточних зобов'язань	3985,1	13582	37750,8	+33765,7	У 9,5 р.
8. Середньорічна вартість оборотних активів	10955,1	26275,3	52591,2	+41636,1	У 4,8 р.
Показники комплексної оцінки кредиторської заборгованості					
9. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	18,367	1,640	1,029	-17,338	х
10. Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів	20	220	350	+330	У 17,5 р.
11. Частка кредиторської заборгованості у капіталі, %	7,9	10,3	40,7	+32,8	х
12. Частка поточної кредиторської заборгованості у зобов'язаннях та забезпеченнях, %	34	23,1	60,1	+26,1	х
13. Частка поточної кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях, %	34	23,1	60,1	+26,1	х
14. Відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	12,4	12,0	43,1	+30,7	х
15. Припадає поточної кредиторської заборгованості на 1 грн поточної дебіторської заборгованості, грн.	0,52	1,19	14,7	+14,18	Х
16. Відношення поточної кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції), %	4,4	41,7	100,4	+96	х

Коефіцієнт часу дає змогу оцінити заборгованість підприємства у даний час з урахуванням зростання вартості в часі та зміни загальної купівельної спроможності грошових коштів.

Показники комплексного оцінювання поточної кредиторської заборгованості мають як позитивну, та і ознаки негативної динаміки. Зокрема,

- коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості ПСП «XXX» зменшився з 0,18,367 у 2020 році до 1,029 у 2022 (на 17,388 пункти), а тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості зросла на 330 днів, або у 17,5 раз. Така динаміка пояснюється випереджаючим збільшення зростанням середньорічної величини поточної кредиторської заборгованості (у 16,7 рази) порівняно зі зниженням собівартості реалізації ПСП «XXX» – на 6,4 %;

- частка поточної кредиторської заборгованості в капіталі ПСП «XXX» збільшилася з 7,9 % до 40,7 %, у зобов'язаннях і забезпеченнях ПСП «XXX» – на 26,1 % зросла;

- показник який характеризує відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів ПСП «XXX», збільшився з 12,4 % до 41,3 %, що є ознакою покращення стану розрахунків з кредиторами.

Ураховуючи, що величина та структура дебіторської і кредиторської заборгованостей мають вплив на фінансовий стан підприємства, то останньому необхідно стежити за їх співвідношенням. Вплив дебіторської та кредиторської заборгованості на фінансовий стан виражається в показниках ліквідності та платоспроможності та оцінці аналізу ліквідності балансу.

Ліквідність характеризує швидкість підприємства безперешкодно реалізувати свої активи, одержати грошові кошти і повернути борги у міру настання строку їх повернення.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні засобів (активів балансу), які згруповані за ступенем їх ліквідності, із зобов'язаннями (пасив балансу), які згруповані за строками їх погашення та розміщені у порядку зростання їх термінів.

За ознакою рівня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства поділяються на 4 групи:

- високоліквідні, або найбільш ліквідні активи (A1) – рядки 1160 + 1165 ф. № 1;
- середньоліквідні, або активи, що швидко реалізуються (A2) - сума рядків із 1120 по 1155 (без 1136) ф. № 1;
- низьколіквідні, або активи, що повільно реалізуються (A3) – сума рядків 1100+1110+1170 +1180+1190 ф. № 1;
- важколіквідні, або активи, що важко реалізуються (A4) - сума рядків 1095+1200 ф. № 1.

Проведемо аналіз динаміки та структури активів ПСП «XXX» за рівнем ліквідності у табл. 3.13.

Аналіз активів за рівнем ліквідності ПСП «XXX» показав, що їх вартість збільшилась у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 50 млн. 571 тис. грн, або у 4,1 рази. У розрізі активів відмічено підвищення вартості високоліквідних активів на 13 млн. 483 тис. грн або на 19,9 % та низько-ліквідних активів – 31 млн. 378 тис. грн, або у 53,6 рази. Зниження відмічено по вартості середньо-ліквідних активів на 2 млн. 205 тис. грн, або на 71,2 %. Зростання також відмічено по вартості важко-ліквідних на 7 млн. 916 тис. грн, або на 61,9 %.

Таблиця 3.13

Динаміка та структура активів для визначення ліквідності ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)

Види активів за рівнем ліквідності	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	сума, тис. грн	у % до під-сумку	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. Високо-ліквідні активи	39	0,3	118	0,3	13522	20,2	+13483	+19,9	У 346,7 р.
2. Середньо-ліквідні активи	3098	18,7	2188	4,9	892	1,3	-2205	-17,4	-71,2
3. Низько-ліквідні активи	596	3,6	24108	54,3	31973	47,6	+31378	+44,0	У 53,6 р.
4. Важко-ліквідні, або активи, що важко реалізуються	12798	77,4	17950	40,5	20714	30,9	+7916	-46,5	+61,9
Разом	16530	100,0	44363	100,0	67101	100,0	+50571	X	У 4,1 р.

У структурі активів підприємства за 2021 - 2022 рр. переважала частка

низько-ліквідних активів – 54,3 % та 47,6 %. У 2020 році переважала частка важко-ліквідних активів – 77,4 %.

За ознакою терміновості оплати пасиви балансу, або зобов'язання, поділяються на 4 групи:

- найбільш термінові зобов'язання, або негайні пасиви (П1) - сума рядків із 1610 по 1650 ф. № 1;
- короткострокові зобов'язання, або короткострокові пасиви (П2) – сума рядків 1600+1605 +1660+1665+1670+1690 ф. № 1;
- довгострокові зобов'язання, або довгострокові пасиви (П3) – рядок 1595 ф. № 1;
- постійні зобов'язання, або постійні пасиви (П4) - сума рядків із 1495+1700 ф. № 1.

Проведемо аналіз динаміки та структури зобов'язань ПСП «XXX» за терміновістю у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

**Динаміка та структура пасивів за терміновістю ПСП «XXX»
за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів за терміном оплати	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у %
1. Найбільш строкові зобов'язання	57	0,4	26307	59,3	49194	73,3	+49138	+72,9	У 863,1 р.
2. Короткострокові зобов'язання	800	4,8	-	-	-	-	-800	-4,8	-100
3. Постійні пасиви	15674	94,8	18056	40,7	17907	26,7	+2234	-68,1	+14,3
Разом	16530	100,0	44363	100,0	67101	100,0	+50571	X	У 4,1 р.

Аналіз пасивів за терміном оплати ПСП «XXX» показав, їх сума у 2022 р. порівняно з 2020 р. збільшилась на 50 млн. 571 тис. грн, або у 4,1 рази, за рахунок вартості найбільш строкових зобов'язань, які зросли на 49 млн. 138 тис. грн, або у 863,1 рази. Зниження відмічено по вартості короткострокових зобов'язань на

800 тис. грн або на 100 %.

Збільшення також відмічено по вартості постійних пасивів, що збільшилися 2 млн. 234 тис. грн, або на 14,3 %.

У структурі пасивів ПСП «ХХХ» протягом 2021 - 2022 рр. переважає частка найбільш строкових зобов'язань – 59,3 %, 73,3 %. У 2020 році – частка постійних пасивів – 94,8 %.

Як уже зазначалося, ліквідність підприємства – це його здатність швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань, тому для аналізу ліквідності потрібно зіставити активи з пасивами (табл. 3.15). За даними табл. 3.15 в звітному році виконуються такі умови: $A1 < P1$; $A2 > P2$; $A3 > P3$.

Тобто, перша умова свідчить про неспроможність ПСП «ХХХ» погасити найбільш строкові зобов'язання за рахунок грошових коштів.

Таблиця 3.15

Оцінка ліквідності балансу ПСП «ХХХ» за 2020 – 2022 рр., тис. грн

Умовні позначення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2020	2021	2022
A1-П1	Високоліквідних активів	-17	-26190	-35672
A2-П2	Середньоліквідних активів	+2298	+2188	+892
A3-П3	Низьколіквідних активів	+596	+24108	+31973
	Разом	+2876	+106	-2807

За двома наступними умовами ПСП «ХХХ» має поточну ліквідність підприємства, яка свідчить про його поточну платоспроможність. Таким чином, баланс станом на 2020 - 2021 рр. має ознаки ліквідного.

Та все ж у 2022 році за рахунок різкого зростання суми поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи послуги, баланс, ліквідність підприємства погіршилася, а баланс є неліквідним. За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності ПСП «ХХХ» (табл. 3.16).

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.7)$$

**Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності
ПСП «XXX» за 2020 – 2022 рр.**

Показники	Умовні позна- чення	Роки		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2022	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	11729,2	64361	+52631,8	У 5,5 р.
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	56,6	39137,2	+39080,6	У 691,5 р.
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	207,230	1,644	-205,586	х

За даними табл. 3.16 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.8)$$

$$КЗЛ_{ум} = 64361/56,6=1137,120$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності ПСП «XXX»:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.9)$$

$$\Delta КЗЛ = 1,644 - 207,230 = -205,586$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{оа} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0. \quad (3.10)$$

$$\Delta КЗЛ_{оа} = 1137,120 - 207,230 = 929,89.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{пз} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} \quad (3.11)$$

$$\Delta КЗЛ_{пз} = 1,644 - 1137,120 = -1135,476.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta КЗЛ = \Delta КЗЛ_{оа} + \Delta КЗЛ_{пз} \quad (3.12)$$

$$\Delta КЗЛ = 929,89 - 1135,476 = -205,586.$$

Отже, коефіцієнт загальної ліквідності ПСП «XXX» у 2022 році порівняно з 2020 роком зменшився на 205,586 пункти, в тому числі за рахунок зростання вартості оборотних активів на 52 млн. 631,8 тис. грн, або у 5,5 рази, коефіцієнт збільшився на 929,89 пункти, за рахунок збільшення суми поточних зобов'язань на

39 млн. 080,6 тис. грн, або у 691,5 разів, коефіцієнт зменшився на 1135,476 пункти. Перевірка підтвердила правильність розрахунків.

Заборгованість підприємства негативно впливає фінансовий стан. Але з іншого боку діяльність підприємства майже не можлива без виникнення кредиторської заборгованості. Для її зменшення доцільно правильно управляти нею. Взагалом, підґрунтям управління кредиторською заборгованістю є конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень. Модель управління кредиторською заборгованістю переставлено на рис. 3.8.

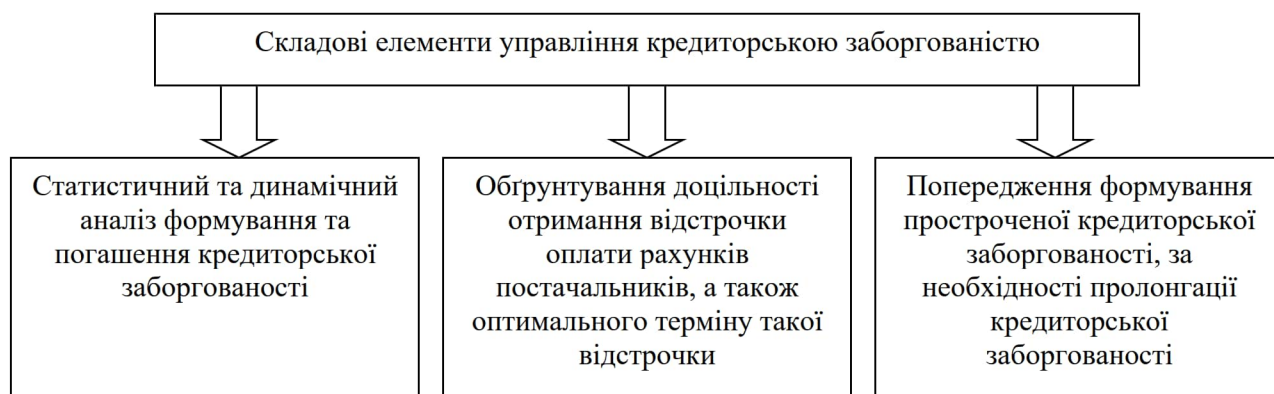

Рис. 3.8. Складові елементи моделі управління кредиторською заборгованістю

Осиновими заходами, які сприятимуть удосконаленню методів управління кредиторською заборгованістю, на нашу думку, для ПСП «ХХХ» можуть бути:

1. Оптимізація суми кредиторської заборгованості.
2. Безперервний контроль обіговості коштів у розрахунках.
3. Моніторинг перспективних постачальників, та відповідно передбачати у договорах і контрактах умов платежу, форми сплати за товар.
4. Моніторинг постачальників за рівнями поточної платоспроможності, дотриманням платіжної дисципліни, прогнозними фінансовими та економічними можливостями.
5. Ранжування суми кредиторської заборгованості в розрізі строків визнання.
6. Безперервна оцінка рівня усіх видів заборгованості для визначення критичного рівня.
7. Постійне дотримання оптимального рівня відношення між сумою кредиторської та дебіторської заборгованостей.

ВИСНОВКИ

Бухгалтерський облік є важливим джерелом інформації про виробничу й фінансову діяльність підприємств, яка використовується для оперативних і стратегічних управлінських рішень. Виконана кваліфікаційна робота дає можливість зробити наступні висновки.

1. Під час здійснення процесу постачання підприємства вступають у взаємовідносини з постачальниками та підрядниками і, отримавши необхідні цінності (роботи, послуги), розраховуються з ними. Такі розрахунки повинні бути належним чином відображенні в обліку підприємства та є об'єктом контролю в процесі управління кредиторською заборгованістю.

2. Правильна організація і побудова грошових розрахунків між підприємствами мають велике значення, оскільки забезпечують швидке завершення кругообігу оборотних коштів (коштів обігу) для оплати придбаних товарних цінностей.

3. До постачальників належать підприємства та організації, які постачають товарно-матеріальні цінності (паливо, сировину, запасні частини тощо), а також надають різні види послуг (постачання електроенергії, газу, води тощо), до підрядчиків - організації, які виконують для господарства будівельні роботи, капітальні і поточні ремонти, інші роботи такого ж напрямку.

4. Організація розрахунків на ПСП «XXX» ведеться згідно Наказу керівника підприємства Про облікову політику. Розрахунки з постачальниками та підрядчиками у товаристві з обмеженою відповідальністю здійснюється на основі укладених договорів купівлі-продажу, а також відповідних первинних документів: Платіжне доручення, Рахунок-фактура, Товарно-транспортна накладна, Акт приймання виконаних робіт, Податкова накладна і т. д.

5. У ПСП «XXX» по мірі фактичного надходження матеріальних цінностей на підприємство бухгалтер по розрахунках відображує зміни на електронних носіях первинної інформації, і, відповідно, електронних первинних документах програми «1С: Бухгалтерія». При значній кількості операцій по розрахунках з

постачальниками (підрядниками) в програмі «1С: Бухгалтерія» створюють первинні документи в хронологічному порядку, які в свою чергу формують кореспонденцію рахунків по відповідних операціях.

6. При автоматизації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками одержують таку звітну інформацію як: «Оборотно-сальдова відомість» і «Оборотно-сальдова відомість за рахунком 63», «Аналіз субконто». «Кредитові обороти за рахунком 63» автоматично переносяться до «Головної книги».

7 Для аналітичного обліку в розрізі конкретних постачальників формується «Оборотно-сальдова відомість за рахунком 63» («Звітність» - «Оборотно-сальдова відомість за рахунком»). Також для аналізу взаєморозрахунків дуже корисна відомість «Карточка субконто», яка відображає всі господарські операції зафіксовані на протязі звітного періоду по вибраному аналітичному об'єкту. Крім того в ній відображаються ті документи, що сформовані в режимі «Документи і розрахунки» в яких фігурує субконто, що аналізується.

8. Інформація про товарну кредиторську заборгованість відображається у фінансовій звітності ПСП «XXX» у Балансі (Звіті про фінансовий стан) (ф. 1).

9. ПСП «XXX» є платником податків, веде їх окремий облік та перебуває на спрощеній системі оподаткування. Операції з постачальниками та підрядниками, що є об'єктами оподаткування для досліджуваного підприємства, пов'язані з виникненням податкового кредиту з ПДВ. Встановлено, що станом на кінець 2022 р. ПСП «XXX» має податковий борг. При веденні обліку податкових розрахунків товариство дотримується всіх норм чинного законодавства, вчасно подаючи податкову звітність та перераховуючи до бюджету обов'язкові платежі.

10. Аналіз діяльності підприємства дав підстави зробити висновок про фінансово нестійкий фінансовий стан та залежність від кредиторів. Показники ліквідності показали, що використавши наявні оборотні активи, підприємство немає можливості погасити поточні зобов'язання. Формування фінансових результатів ПСП «XXX» відбувається в розрізі двох видів діяльності – операційної (дохід від реалізації, собівартість реалізованої продукції, адмін- та збутові витрати) та іншої звичайної (інші доходи та витрати). В результаті у 2022 році отримано збиток –

148,6 тис. грн.

11. Аналіз поточної кредиторської заборгованості ПСП «XXX» показав:

- у структурі капіталу поточна кредиторська заборгованість становить значну частку, зокрема за 2021 – 2022 рр. – 59,3 %, 73,3 %, у зобов'язаннях та забезпеченнях частка склала 100 %;

- сума поточних зобов'язань зросла у 2022 році порівняно з 2020 роком у 691,5 раз, за рахунок товарної заборгованості у 35450,1 рази, за страхуванням – на 79,7 %, з оплати праці – у 2,8 рази;

- у структурі поточних зобов'язань підприємства товарна займає найбільшу питому вагу у 2021 – 2022 рр. відповідно 98,5 % та 99,6 %;

- станом на кінець 2022 року переважає кредиторська заборгованість над дебіторською; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості свідчить про значне уповільнення її оборотності.

Зроблені висновки дозволяють сформулювати ряд пропозицій:

1. Створити договірний відділ, важливим моментом у роботі якого є правильна постановка задачі та донесення її до відома виконавця.

2. Створити відділ за контролем кредиторської заборгованості.

3. Сформулювати журнал реєстрації договорів, що міститиме інформацію про перелік укладених договорів в хронологічному порядку, основні положення договору та строк його виконання.

4. Для оцінки фінансового стану постачальників, їх надійності, скористатися сервісом перевірки контрагентів YouControl.